

T.C.
İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

YEMEN SİNEMASI VE DİJİTALLEŞME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

1800008716

Aman Zaidoğlu

Anasanat Dalı: Radyo Televizyon ve Sinema

Programı: Radyo Televizyon ve Sinema

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Perihan Taş Öz

Ekim 2025

T.C.
İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

YEMEN SİNEMASI VE DİJİTALLEŞME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

1800008716

Aman Zaidoğlu

Anasanat Dalı: Radyo Televizyon ve Sinema

Programı: Radyo Televizyon ve Sinema

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Perihan Taş Öz

Jüri Üyeleri: Prof. Dr. Okan Ormanlı

Doç. Dr. Dide Akdağ Satır

Ekim 2025

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
GÖRSEL LİSTESİ	v
TABLO LİSTESİ	vi
KISALTMALAR.....	vii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	5
1. FİLM YAPIMINDA VE DAĞITIMINDA TEKNOLOJİ TEMELLİ DÖNÜŞÜMLER....	5
1.1. Dijitalleşme Kavramı ve Yaratıcı Endüstriler Üzerindeki Etkisi	5
1.2. Dijitalleşmenin Sinema Üzerindeki Etkileri	6
1.2.1. Üretim Üzerindeki Etkiler	6
1.2.2. Dağıtım ve Gösterimi Üzerindeki Etkileri	7
1.3. Arap Dijital Yayın Platformlarının Sinema Üzerindeki Etkileri	10
1.3.1. Başlıca Arap Dijital Yayın Platformları	10
1.3.2. Arap Dijital Yayın Platformlarının Üretim ve Dağıtım Üzerindeki Etkisi	12
İKİNCİ BÖLÜM.....	14
2. YEMEN SİNEMASININ TARİHİ	14
2.1. Yemen Sinemasının Politik ve Kültürel Bağlamı.....	14
2.2. Dış Deneyimlerin Yemen Sinemasına Etkisi	15
2.3. Yemen Sinemasının İlk Örnekleri.....	17
2.3.1. "Abath Al-Mishib" ve "Al-İlm Nur" Filmleri.....	17
2.3.2. Kulübeden Saraya Filmi	18
2.3.3. Yemen Devrimi Filmi ve Ortak Arap Yapımları.....	19
2.4. Yemen’de Sinema Salonlarının Gelişimi.....	20
2.5. Televizyonun Ortaya Çıkışı ve Yemen Sinemasına Etkisi	21
2.6. Yemen Sinemasında Kriz ve Gerileme Dönemi.....	23
2.7. Dijitalleşmenin Bağımsız Yapım Üzerindeki Etkisi	24
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	27
3. DİJİTALLEŞMENİN YEMEN SİNEMASINDAKİ SÜREÇLERİ ÜRETİM VE DAĞITIM ÜZERİNDEKİ ETKİSİ.....	27
3.1. ÇALIŞMANIN SORUNU.....	27

3.2.ÇALIŞMANIN ÖNEMİ.....	27
3.3.METODOLOJİ	28
3.4.VERİ TOPLAMA.....	30
3.5. BULGULAR VE DEĞERLENDİRME	31
3.5.1. Sinema Sektöründeki Deneyimi	31
3.5.2. Sinema Sektöründeki Mesleği	32
3.5.3. Sinema Sektöründeki Çalışma Türü.....	34
3.5.4. Dijitalleşmenin Üretim Maliyetlerine Etkisi	35
3.5.5. Film Yayıncılığında Dijital Yayın Platformların Etkinliği.....	37
3.5.6. Dijital Yayın Platformlarda İçerik Kalitesi.....	38
3.5.7. Yemen Sinemanın En Yaygın Dağıtım Kanalları.....	39
3.5.8. Yemen Sinemanın Dijital Çağın En Başarılı Film Türleri.....	40
3.5.9. Dijitalleşmenin Öncesi Yemen Sineması.....	41
3.5.10. Dijitalleşmenin Sonrası Yemen Sineması.....	42
3.5.11. Dijitalleşmenin Yemen Sinemasına Getirdiği Zorluklar	43
3.5.12. Dijitalleşmenin Yemen Sinemasında Üretim Süreçlerine Sağladığı Olanaklar .	45
3.5.13. Yemen Sinemasında Dijitalleşmenin Dağıtım Süreçlerine Sağladığı Olanaklar	47
3.5.15. Politika Yapıcılara İçin Öneriler	51
4.SONUÇ	54
Kaynakça	59

Üniversite : **İstanbul Kültür Üniversitesi**
Enstitüsü : **Lisansüstü Eğitim Enstitüsü**
Anasanat Dalı : **Radyo Televizyon ve Sinema**
Programı : **Radyo Televizyon ve Sinema**
Tez Danışmanı : **Doç. Dr. Perihan Taş Öz**
Tez Türü ve Tarihi : **Yüksek Lisans – Ekim 2025**

ÖZET

YEMEN SİNEMASI VE DİJİTALLEŞME

Aman Zaidoğlu

Bu çalışma, 40 film yapımcısıyla gerçekleştirilen görüşmelerden ve betimsel analiz yönteminden yararlanarak, Yemen sinemasının üretim ve dağıtım süreçlerinde dijitalleşmenin rolünü incelemektedir. Yemen sineması köklü bir geçmişe sahip olmasına rağmen, siyasi çatışmalar, ekonomik zorluklar, sinema altyapısının gelişimini önemli ölçüde kısıtlamıştır. Günümüzdeki teknolojik ilerlemeler ve artan internet erişimi, film yapımcılarının daha geniş kitlelere ulaşmak amacıyla dijital platformları, sosyal medyayı ve uluslararası film festivallerini alternatif üretim ve dağıtım mecraları olarak kullanmalarına olanak tanımaktadır. Bu dönüşüm, sınırlı devlet ve kurumsal desteğe rağmen, Yemen'in zengin kültürel mirası ve ulusal kimliğinden dayanarak film yapımcılığının demokratikleşme sürecine katkı sağlamaktadır. Bu çalışma, alandaki mevcut akademik eksiklikler dikkate alındığında, Yemen film endüstrisine ilişkin literatürün bütünleştirilmesi ve derinleştirilmesine yönelik gereksinimi ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yemen, Sinema, Dijitalleşme.

University : **Istanbul Kültür University**
Institute : **Institute of Graduate Studies**
Studies Department : **Radio Television and Cinema**
Programme : **Radio Television and Cinema**
Supervisor : **Assoc. Prof. Dr. Perihan Taş Öz**
Degree Awarded and Date : **MA – October 2025**

ABSTRACT

YEMEN CINEMA AND DIGITALIZATION

Aman Zaidoğlu

This study examines the role of digitalization in transforming the production and distribution processes of Yemeni cinema through interviews with 40 filmmakers and descriptive analysis. While Yemeni cinema possesses a deep-rooted history, political conflicts, economic constraints have significantly hindered the development of its cinematic infrastructure. Contemporary technological advances and increased internet accessibility have enabled filmmakers to leverage digital platforms, social media, and international film festivals as alternative channels for production, distribution, and audience engagement. This digital transformation, occurring despite limited governmental and institutional support, contributes to the democratization of filmmaking while drawing upon Yemen's rich cultural heritage and expressions of national identity. Addressing significant gaps in existing scholarship, this study emphasizes the necessity of developing a more comprehensive and nuanced understanding of the Yemeni film industry.

Keywords: Yemen, Cinema, Digitalization.

GÖRSEL LİSTESİ

Şekil 1. 1Mordor Intelligence'ın Orta Doğu Medya ve Eğlence Pazarının Raporu.....	11
Şekil 2. 1 Kişisel Arşiv: Mukalla Meydanı'nda film gösterimi izleyen kadın kalabalığı.	18
Şekil 3. 1 Sinema Sektöründeki Deneyimi	32
Şekil 3. 2 Yemen Sinemanın En Yaygın Dağıtım Kanalları.....	39
Şekil 3. 3 Yemen Sinemanın Dijital Çağın En Başarılı Film Türleri	40

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Demografik yapı	29
Tablo 2: Dijitalleşme öncesi dönemde Yemen Sineması	41
Tablo 3: Dijital dönüşüm öncesi tematik tekrar sayısı tablosu	41
Tablo 4: Dijitalleşmenin Sonrası Yemen Sineması	42
Tablo 5: Dijitalleşmenin sonrası tematik tekrar sayısı tablosu	43
Tablo 6: Dijitalleşmenin Yemen Sinemasına Getirdiği Zorluklar.....	44
Tablo 7: Dijitalleşmenin Yemen Sinemasına getirdiği zorluklar tematik tekrar sayısı tablosu	44
Tablo 8: dijitalleşmenin Yemen Sinemasında üretim süreçlerine sağladığı olanaklar.....	45
Tablo 9: Yemen Sinemasında dijitalleşmenin üretim süreçlerine sağladığı olanaklar tematik tekrar sayısı tablosu.....	46
Tablo 10: Yemen Sinemasında dijitalleşmenin dağıtım süreçlerine sağladığı olanaklar	47
Tablo 11: Yemen Sinemasında dijitalleşmenin dağıtım süreçlerine sağladığı olanaklar tematik tekrar sayısı tablosu.....	48
Tablo 12: Mevcut Teknolojik Gelişmelerinde Yemen sinemasının Gelecek Vizyonu.....	49
Tablo 13: Yemen sinemasının gelecek vizyonu tematik tekrar sayısı tablosu	49
Tablo 14: Politika yapıcılara için öneriler.....	51
Tablo 15: Politika yapıcılara için öneriler tematik tekrar sayısı tablosu.....	52

KISALTMALAR

Unifrance:	Unifrance Film Uluslararası
OTT:	Over-The-Top
PCI:	Palestine Film Institute (Filistin Film Enstitüsü)
AR:	Augmented Reality (Artırılmış Gerçeklik)
VR:	Virtual Reality (Sanal Gerçeklik)
LED:	Light-Emitting Diode (Işık Yayan Diyotlar)
SVOD:	Subscription Video on Demand (Talep Üzerine Video)

GİRİŞ

İnternetin yaygınlaşması ve dijitalleşme süreçleri, küresel film endüstrisini köklü biçimde dönüştürmüştür; sinematik içeriklerin çeşitlenmesine ve dijital platformlara erişimin artmasına önemli ölçüde katkı sağlamıştır. Bu dönüşüm, Batı merkezli bağlamların ötesine geçerek Yemen dâhil olmak üzere Arap coğrafyasındaki film endüstrilerini de etkilemiştir. Yemen sineması, tarihsel olarak siyasi istikrarsızlık, yetersiz altyapı ve sosyo-ekonomik kısıtlamalar nedeniyle çok yönlü zorluklarla karşılaşmış; bu durum, sektörün gelişimini önemli ölçüde sınırlamıştır.

Anne Ciecko'nun (2011) çalışması, film yapımcılarıyla gerçekleştirilen görüşmeleri nitel ve etnografik bir yöntemle birleştirerek, Yemen ile komşu Suudi Arabistan'da üretilen ilk uzun metrajlı filmlerdeki anlatı stratejilerini ve kültürel gerilimleri incelemektedir. Ciecko, bu filmlerin kısıtlayıcı sosyopolitik koşullarda, iç ve dış kimliklerin yanı sıra diasporik film yapımcılarının etkisiyle, kamusal alanın dışında şekillenen alternatif bir film kültürü oluşturduklarını ortaya koymaktadır.

Söz konusu çalışma, erken dönem Yemen yapımlarının sembolik ve söylemsel boyutlarını aydınlatarak, sınırlı kurumsal desteğe rağmen kültürel koruma ve ulusal kimliğin yeniden inşasındaki rollerine dikkat çekmektedir (Ciecko, 2011). Bu çerçeveyi tamamlayan Hussein Jaghman'ın (2023) nicel ve anket temelli çalışması, Yemen'in 200 elitinin (gazeteciler, politikacılar, akademisyenler, eğitimciler, yönetmenler, yapımcılar, fotoğrafçılar ve oyuncular) algı ve tercihlerini inceleyerek; yetersiz finansal destek, tanıtım eksikliği ve sınırlı teknolojik kaynaklar gibi film üretimini etkileyen yapısal sorunlara ampirik bir bakış sunmaktadır.

Jaghman'ın bulgularına göre, elitlerin film izlemek için en sık kullandıkları araçlar televizyon (%58,48) ve internettir (%15,23). Çalışma, Yemen filmlerinin elit kesim tarafından izlenmemesinin başlıca nedenlerinden birinin, medyada sunuldukları zaman ve mekânın yetersiz tanıtımı olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca, çalışmada Yemen'de film yapımının zayıf olmasının temel nedenleri arasında ilgili kurumların film üretimine yönelik destek ve teşvik sağlamaması ile finansal ve teknik kaynakların yetersizliği olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Jaghman, 2023).

Akademik literatürde Yemen sineması üzerine yapılan çalışmaların belirli temalar etrafında yoğunlaştığı görülmektedir. Örneğin, Lily Mabura ve Ronak Husni'nin (2019) çalışması, *A New*

Day in Old Sana'a (2005) filminde fotoğraf ve sinemanın; gelenek, toplumsal cinsiyet, ırk ve sınıf gibi kesişen sosyoekonomik faktörler bağlamında aşk ve evliliğin karmaşıklıklarını ortaya çıkarmak için nasıl yaratıcı biçimde etkileşime girdiğini incelemektedir. Hirsi'nin de onaydığı bu çalışma, yönetmenin filmlerinin Afrika Boynuzu'nun tarihsel etkisini ve Batı ile olan ilişkisini de içerecek biçimde Yemen mirasını nasıl somutlaştırdığını değerlendirmek amacıyla disiplinlerarası bir yaklaşım benimsemektedir (Mabura, L., & Husni, R., 2019).

Taha Muaydh ve Yong Zhang'ın (2025) çalışması ise 1950'ler ve 1960'larda Mısır ile Yemen arasındaki film ve medya iş birliğini; dağıtım anlaşmaları ve ortak yapımlar üzerinden incelemektedir. Makale hem Arapça hem de İngilizce kaynakları ele almakta; ayrıca arşiv materyalleriyle birlikte Yemen Ulusal Televizyonu ve dizi yapımlarında görev almış kişilerle yapılan saha röportajlarını içermektedir. Bu kişiler arasında Yemen Ulusal Radyo ve Televizyonu'nun eski genel müdürü, Yemen Ulusal Televizyonu'nun eski kütüphane ve koordinasyon genel müdürü ile resmî televizyonun ilk dizi yönetmeni yer almaktadır.

Röportajlar ve arşiv belgelerinin analizi, çalışmayı Mısır ile Yemen arasındaki film iş birliğini tartışmak üzere pan-Arabizm çerçevesine yönlendirmiştir. Resmî kaynaklar, bu iş birliğinin arkasındaki karar alma süreçlerini açıklığa kavuşturmada yararlı olmuş, ancak Mısır'ın Yemen ortak yapımları üzerindeki etkisini tam olarak ortaya koymamıştır. Bu nedenle makale, Mısır-Yemen ortak yapımının belirli boyutlarını açıklığa kavuşturmak amacıyla, merkezi bir Yemenli karaktere sahip olan; bir Yemenli müzisyen tarafından üretilen ve 1960'ların ticari Mısır sinemasının estetik ve tematik özelliklerini yansıtan *My Love Is in Cairo* (Hassan Reda Sr., 1966) filmini analiz etmektedir (Muaydh, T.H.A., & Zhang, Y., 2025).

Bu dört çalışma, Yemen'in gelişmekte olan film kültürüne dair anlatı ve izleyici algısı açısından önemli bilgiler sunmakla birlikte, dijitalleşmenin ve sosyal medya platformlarının üretim ve dağıtım paradigmaları üzerindeki dönüştürücü etkilerini yeterince irdelememektedir. Bu eksiklik, özellikle dijital araçların bağımsız ve bölgesel sinemada yarattığı küresel değişimler göz önüne alındığında dikkat çekicidir.

Dijitalleşme, film yapımcılarına kurumsal kısıtlamalar, coğrafi izolasyon ve siyasi istikrarsızlık gibi geleneksel engelleri aşma yönünde yeni olanaklar sunmaktadır. Bu doğrultuda yapılan araştırmalar, dijitalleşmenin uluslararası izleyiciye erişimi kolaylaştırdığını, dağıtım kanallarını çeşitlendirdiğini ve sinematik ifade biçimlerini dönüştürerek kültürel üretimi ulusötesi medya

akışlarıyla yeniden uyumlu hâle getirdiğini göstermektedir. Bu çalışma, dijitalleşmenin Yemen sinemasının üretim ve dağıtım dinamikleri üzerindeki etkisini eleştirel biçimde inceleyerek söz konusu boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır.

Dijital film yapımcılığı ve çevrimiçi yayıncılıkta aktif 40 Yemenli yönetmenle gerçekleştirilen derinlemesine görüşmelerden elde edilen nitel veriler aracılığıyla; çalışma, film yapımcılarının Jaghman'ın belirttiği yapısal kısıtları ve Ciecko'nun işaret ettiği diasporik gerilimleri dijital araçlar sayesinde nasıl aşabildiklerini analiz etmektedir. Ayrıca çalışma, Yemen dijital sinemasını bölgesel ve küresel medya dönüşümlerinin geniş bağlamına yerleştirerek, yerel sosyo-politik faktörlerle teknolojik yeniliklerin etkileşimini ve bu etkileşimin yeni üretim ekolojileri ile izleyici etkileşim biçimlerini nasıl ortaya çıkardığını açıklamaktadır.

Ciecko ve Jaghman'ın tartışmalarını dijitalleşme anlatısıyla bütünleştiren bu çalışma, Yemen sinemasının kimliği ve sürdürülebilirliği üzerine kavramsal anlayışı genişletmekte; aynı zamanda politik olarak karmaşık ve altyapısal olarak sınırlı ortamlarda sürdürülebilir film kültürlerinin geliştirilmesine yönelik politika temelli içgörüler sunmaktadır.

Böylece Yemen sineması araştırmalarını, dijital medyanın kültürel üretimi demokratikleştirme ve marjinalleştirilmiş ulusal sinemaların görünürlüğünü artırma işlevine ilişkin güncel akademik tartışmalarla uyumlu hâle getirmektedir. Çalışma üç ana bölümden oluşmaktadır:

- **Birinci Bölüm:** Dijitalleşme kavramı incelenerek ve film üretim, dağıtım üzerindeki etkileri detaylı biçimde ele alınacaktır.
- **İkinci Bölüm:** Tarihsel bir perspektifle, başlangıcından günümüze Yemen sinemasının tarihi ve temel sosyo-kültürel dinamikleri değerlendirilecektir.
- **Üçüncü Bölüm:** Dijitalleşmenin etkisiyle Yemen sinemasındaki üretim ve dağıtım değişimleri analiz edilecektir.

Sonuç olarak dijitalleşme, Yemen sinema kültürünün gelişiminde belirleyici bir unsur hâline gelmiştir. Film yapımcılarının yerel yaşamı daha gerçekçi biçimde yansıtmaları ve dijital platformlar aracılığıyla geniş izleyici kitlelerine ulaşmaları, kültürel çeşitliliği öne çıkaran ve geleneksel kalıpları aşan yeni bir Yemen sineması kimliğinin doğuşuna katkı sağlamaktadır.

Yemen'in altyapısal ve politik zorlukları dikkate alındığında dijital araçlar, film üretimi ve dağıtımını demokratikleştiren; gelişmekte olan film pazarlarını şekillendiren ve küresel

dijitalleşme eğilimini yansıtan kritik kolaylaştırıcılar olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda çalışma, Yemen sineması üzerine yürütülen akademik tartışmaların kuramsal çerçevesini genişletme ve dijitalleşmenin bu sinema üzerindeki dönüştürücü etkilerini disiplinler arası bir yaklaşımla değerlendirme potansiyeline sahiptir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. FİLM YAPIMINDA VE DAĞITIMINDA TEKNOLOJİ TEMELLİ DÖNÜŞÜMLER

1.1. Dijitalleşme Kavramı ve Yaratıcı Endüstriler Üzerindeki Etkisi

Sanayi Devrimi'nden günümüze kadar uzanan süreçte, ekonomik ve iş modelleri köklü dönüşümler geçirmiştir. Bu dönüşümlerin en belirgin yansıması, dijital teknolojilerin yaşamın hemen her alanına nüfuz etmesiyle hız kazanan dijitalleşme sürecidir. Yasar göre, dijitalleşme, 1950'lerde verilerin ikili sisteme dönüştürülmesiyle başlamış; bilgisayar ve depolama sistemlerinin gelişmesiyle ilerlemiş, 1960'lardan itibaren ses ve görüntü verilerinin dijitalleştirilmesini kapsayacak biçimde genişlemiştir (Yasar, 2023).

1970'lerden 1990'lara kadar kişisel bilgisayarların ve internetin yaygınlaşması sürece ivme kazandırmış; yeni binyılda ise mobil cihazlar, dijital yayın platformları ve elektronik kitaplar aracılığıyla dijital erişim alanı daha da genişlemiştir. Nitekim McKinsey Küresel Enstitüsü'nün raporları, dijitalleşmenin küresel ekonomiye yıllık trilyonlarca dolarlık katkı sağladığını ve bu katkının gelecekte artarak devam edeceğini göstermektedir (Bughin, J. vd., 2019).

Ekonomik düzeyde gözlemlenen bu dönüşümün en yoğun biçimde etkilediği alanlardan biri, yaratıcı endüstrilerdir. 1990'ların sonunda İngiltere Kültür, Medya ve Spor Bakanlığı tarafından kavramsallaştırılan yaratıcı endüstriler, bireysel yaratıcılığa, yeteneğe ve beceriye dayalı olarak fikri mülkiyet haklarının oluşturulması ve ticarileştirilmesi yoluyla ekonomik değer ve istihdam yaratma potansiyeli taşımaktadır. Bu kavramsal çerçeve, John Howkins'in *The Creative Economy* adlı çalışmasıyla genişletilmiş ve disiplinler arası bir bakış açısı kazanmıştır (Gross, 2020).

Howkins'in yaklaşımına göre yaratıcı ekonomi; reklamcılık, mimarlık, sanat, tasarım, moda, sinema, müzik, performans sanatları, yayıncılık, yazılım, dijital oyunlar ve görsel-işitsel medyayı kapsayan geniş bir alanı ifade etmektedir. Bu çeşitlilik, yaratıcı ekonominin yalnızca kültürel değil, aynı zamanda ekonomik ve teknolojik boyutlarıyla da ele alınması gerektiğini göstermektedir (Howkins, 2013).

Dijital devrim, yaratıcı endüstrilerde paradigmatik bir dönüşüm yaratmış ve üretim ile dağıtım mekanizmalarına demokratik erişim olanağı sağlamıştır. Klaus Schwab'ın vurguladığı üzere,

dijital teknolojiler alternatif iş modellerinin gelişmesine imkân tanımış, yaratıcı aktörlerin ürünlerini doğrudan ticarileştirebilmelerine olanak sunmuştur (Schwab, 2016). Bu süreçte sosyal medya ekosistemleri, dijital platformlar ve talep odaklı hizmet modelleri, yaratıcı sektörlerde alternatif gelir akışlarının oluşmasına katkı sağlamıştır.

Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı'nın bulguları ise yaratıcı ekonominin gayrisafi yurt içi hasıla ve istihdam içindeki payının ülkeler arasında farklılık gösterdiğini ortaya koymakta; bu durum, sektörün küresel ölçekte ekonomik ve toplumsal kalkınmada stratejik bir rol üstlendiğini açık biçimde göstermektedir (UNCTAD, 2024).

Yukarıda sunulan verilere dayanarak dijitalleşmenin yalnızca teknolojik bir dönüşüm olmadığı, aynı zamanda yaratıcı endüstrilerde katılım mekanizmalarının genişlemesinde temel bir itici güç hâline geldiği söylenebilir. Üretim araçlarına erişimi artırarak ve geniş kitlelere ulaşma olanaklarını geliştirerek dijitalleşme, yeni fikirlerin geliştirilmesi ve uygulanabilirliğinin artırılmasında etkili bir rol oynamıştır. Bir sonraki bölümde dijitalleşmenin film endüstrisi üzerindeki etkisi ile üretim, dağıtım ve tüketim aşamalarını nasıl yeniden şekillendirdiği incelenecektir.

1.2. Dijitalleşmenin Sinema Üzerindeki Etkileri

1.2.1. Üretim Üzerindeki Etkiler

Dijitalleşme, sinema endüstrisinin özellikle ön prodüksiyon ve post prodüksiyon aşamalarında köklü bir dönüşüm yaratmıştır. Geleneksel sinemanın temelini oluşturan analog kamera sistemleri ve kurgu mekanizmaları, yerini yüksek çözünürlüklü dijital görüntüleme teknolojilerine ve bilgisayar tabanlı kurgu yazılımlarına bırakmıştır. Gill ve Tiwari'ye göre, dijital fotoğrafçılığın ortaya çıkışı, veri depolama alanındaki hızlı gelişim ve internetin yaygınlaşması, dijital film yapımcılığı çağının başlangıcı olarak değerlendirilmektedir (Gill & Tiwari, 2023).

Benzer biçimde Fang ve Xiong, dijital teknolojinin yaratım, dağıtım ve düzenleme süreçlerini zenginleştirerek film üretiminde yeni bir paradigmanın oluşmasına zemin hazırladığını vurgulamaktadır (Fang & Xiong, 2020). Bu teknolojik ilerlemenin sinema üretiminde ortaya çıkardığı yeniliklerden biri de “*mobil cinema*” anlayışıdır. Iyad Al-Daoud'a göre, 2010 yılından

itibaren cep telefonlarıyla film çekiminin yaygınlaşması bir devrim niteliği taşımakta; yönetmen Jason van Genderen'in bu alandaki öncü rolü ise özellikle dikkat çekmektedir (Al-Daoud, 2021).

Mobil sinema, düşük maliyetli, kolay erişilebilir ve spontane bir ifade biçimi sunması sayesinde küresel ölçekte hızla popülerlik kazanmıştır. Al-Daoud'un tanımına göre mobil film, cep telefonuyla çekilen tüm yapımları kapsamaktadır. Bu yaklaşım, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın desteğiyle 2005 yılında düzenlenen ilk Mobil Film Festivali ile kurumsal bir kimlik kazanmıştır. Günümüzde festivale 151 farklı ülkeden binlerce kısa film katılmakta, yüz milyonlarca izleyiciye ulaşılmakta ve genç sinemacılara sağlanan mali destekler aracılığıyla yaratıcı potansiyelin gelişimine katkı sunulmaktadır (Mobile Film Festival, 2024).

Dijitalleşmenin sinema üzerindeki etkileri yalnızca donanım ve üretim kolaylığıyla sınırlı değildir. Makine çevirisi ve yapay zekâ tabanlı video prodüksiyon uygulamaları, film yapım süreçlerini hızlandırarak üretkenliği ve çeşitliliği artırmaktadır. Bu duruma örnek olarak, yapay zekâ teknolojilerinin entegrasyonu ile üretilen *Zone Out* (2023) filmi gösterilebilir. Fang ve Xiong, sinema endüstrisinin geleceğini; oyun, e-ticaret ve animasyon gibi dijital ürünlerin oluşturduğu ekosistemlerle bütünleşen ve internet üzerinden genişleyen bir yapıda görmektedir.

Benzer şekilde Jem Mackay, sanal gerçeklik (VR) ve artırılmış gerçeklik (AR) teknolojilerinin sinemada devrimsel bir rol üstleneceğini öne sürmektedir. VR, izleyicilere çok boyutlu ve etkileşimli bir deneyim sunarken; AR, gerçek dünyaya entegre ettiği dijital öğeler aracılığıyla hikâye anlatımının sınırlarını genişletmekte ve izleyici deneyimini daha derin bir boyuta taşımaktadır (Mackay, 2023).

Yukarıdaki örneklerin de gösterdiği üzere dijitalleşme, film yapım süreçlerini kolaylaştırmış; yapım kalitesini artıran ve çeşitli film türleriyle etkileşimi olumlu yönde geliştiren önemli kurgu teknolojileriyle bu süreci desteklemiştir. Bir sonraki bölümde, dijitalleşmenin dağıtım ve gösterim yöntemlerinde yarattığı köklü değişimlerin etkisi incelenecektir.

1.2.2. Dağıtım ve Gösterimi Üzerindeki Etkileri

Dijitalleşme, film dağıtım ve gösterimi süreçlerinden başlayarak sinema endüstrisinin tüm aşamalarında köklü bir dönüşüm yaratmıştır. Doğrusal olmayan kurgu yazılımları, sahnelerin daha

hassas ve verimli biçimde düzenlenmesine olanak tanıyarak geleneksel, manuel temelli montaj yöntemlerini büyük ölçüde işlevsiz hâle getirmiştir. Bunun yanı sıra, dijital teknolojilerin sağladığı olanaklarla görsel efektlerin (VFX) ve üç boyutlu (3B) animasyonların film yapımına entegre edilmesi kolaylaşmış; bu durum sinematik anlatıya hem estetik çeşitlilik hem de görsel derinlik kazandırmıştır.

Özellikle LED tabanlı sanal prodüksiyon sistemleri, yönetmenlerin ve görüntü yönetmenlerinin çekim sırasında dijital arka planlar ve efektler üzerinde gerçek zamanlı çalışma olanağı elde etmelerini sağlayarak lojistik ve ekonomik maliyetleri önemli ölçüde azaltmıştır. Gill ve Tiwari, bu gelişmeye örnek olarak *The Mandalorian* (Mandalorlu) dizisinin sanal prodüksiyon stüdyolarında gerçekleştirilen çekimlerini göstermekte ve bu teknolojilerin dış mekân ihtiyacını azaltarak yaratıcı ve operasyonel verimliliği artırdığını vurgulamaktadır.

Benzer biçimde Perihan Taş Öz de dijital çağın sinema anlatısına kazandırdığı çok boyutluluk ve hikâyeleme çeşitliliğinin izleyici davranışlarını dönüştürdüğünü belirtmektedir (Taş Öz, 2012). Film dağıtım alanında dijitalleşme, köklü bir paradigma değişimine yol açmıştır. Geleneksel olarak filmler, öncelikle sınırlı süreli sinema salonu gösterimlerine çıkar, ardından fiziksel video formatları ve televizyon yayınları aracılığıyla geniş kitlelere ulaşırken; internet tabanlı yayıncılık ekosistemi bu yapıyı kökten dönüştürmüştür.

Netflix, Amazon Prime Video ve Disney+ gibi Over-the-Top (OTT) platformlar, içerik erişimini mekândan ve zamandan bağımsız hâle getirerek seyir deneyiminde yeni bir paradigma oluşturmuştur. Bu platformlar, film yapımcılarına küresel ölçekte erişim olanağı sağlarken, izleyicilere içerikleri kişiselleştirilmiş ve esnek biçimde tüketme imkânı sunmaktadır. Bu bağlamda Emmanuel Ethis, *Sociologie du cinéma et de ses publics* adlı çalışmasında, nadir veya bağımsız filmlere erişim olanağının artması ile ev ortamında tekrar izlenebilirliğin seyir kültüründe önemli bir dönüşüm yarattığını vurgulamaktadır (Ethis, 2021).

Oleksandr Bugela ise Netflix'in 190 ülkede 247 milyonu aşan aboneye ulaşmasını; veri analitiğine dayalı içerik stratejileri ve yoğun orijinal içerik üretimiyle desteklenen esnek bir dağıtım modelinin başarısı olarak yorumlamaktadır. Dolayısıyla dijitalleşmenin etkileri, yalnızca ekonomik dinamikleri dönüştürmekle sınırlı kalmayıp, içerik üretimi ve tüketimi arasındaki ilişkileri yeniden tanımlayan çok katmanlı bir değişime işaret etmektedir (Bugela, 2024).

Bu dönüşüm, sinema salonlarının işleyişini de doğrudan etkilemiştir. Dijital yayın platformlarının yükselişi, geleneksel gösterim sürelerini kısaltmış; hatta bazı durumlarda çevrimiçi canlı gösterimlerin lehine tamamen ortadan kaldırmıştır. Bu gelişme, rekabet avantajı yaratmak amacıyla 3D gösterimler, lüks salonlar ve farklı izleme deneyimleri sunmaya yönelik sinema salonları açısından olumsuz sonuçlar doğurmuştur.

COVID-19 pandemisi bu süreci daha da hızlandırmış; Cannes, Berlin ve Sundance gibi büyük festivallerin çevrimiçi gösterim formatlarını benimsemelerine yol açmıştır. Örneğin, Tribeca Enterprises'ın YouTube iş birliğiyle düzenlediği 2020 We Are One: A Global Film Festival, seçkin uluslararası filmleri çevrimiçi ve ücretsiz biçimde izleyiciyle buluşturmuştur. Benzer şekilde İbrahim Farghali, Unifrance tarafından düzenlenen Fransız Dijital Film Festivali'nin çok dilli altyazılarla filmleri tanıtmayı hedeflediğini ve bu girişimin binlerce kısa film başvurusu olarak önemli bir başarı elde ettiğini aktarmaktadır.

Salgın döneminin esnekliğini yansıtan bir diğer örnek ise, tamamı Zoom platformu üzerinden çekilen *Mythic Quest* dizisinin özel bölümüdür (Farghali, 2013). Öte yandan Fatimah Muhd Shukri, OTT pazarının ekonomik büyüklüğüne dikkat çekmekte; bu pazarın 2019 yılında 121,61 milyar dolar değerinde olduğunu ve 2027'ye kadar yıllık %29,4'lük büyüme oranıyla 1 trilyon doları aşmasının beklendiğini ifade etmektedir. Bu veriler, dijitalleşmenin yalnızca sinemanın teknik boyutlarını değil, aynı zamanda dağıtım, gösterim ve tüketim biçimlerini de dönüştürdüğünü ortaya koymakta; sinema endüstrisinin geleceğini dijital temelli bir çerçeveye oturtmaktadır (Shukri, vd., 2024).

Yukarıdaki örneklerin de gösterdiği üzere dijital dönüşüm, film endüstrisinin COVID-19 pandemisi gibi küresel değişimlere uyum sağlamasına olanak tanımıştır. Bu dönüşümler, geleneksel iş modellerini yeniden şekillendirmiş, bağımsız yapımlar için yeni fırsatlar yaratmış ve yaratıcılar ile izleyiciler arasındaki ilişkiyi yeniden tanımlamıştır. Sonraki bölümde, Arap bölgesindeki dijital yayın platformlarının sinema kültürü üzerindeki etkileri; özellikle izleyici tüketim kalıpları ve yerel içerik üretimi bağlamında incelenecektir.

1.3. Arap Dijital Yayın Platformlarının Sinema Üzerindeki Etkileri

Dijitalleşmenin etkisi, yalnızca Batı merkezli OTT platformlarında değil; Orta Doğu ve Kuzey Afrika bölgesinde faaliyet gösteren Arap dijital yayın platformlarında da belirgin bir biçimde hissedilmektedir. Bu platformlar, bölgesel izleyici kitlesine özgün içerikler sunarak sinema alanında köklü bir dönüşüm yaratmış; geleneksel sinema salonu deneyimini tamamlamış, hatta bazı durumlarda onun yerini almıştır. Arap dijital yayın platformlarının temel özelliği, hem yerel kültürel kodları yansıtan orijinal yapımlar hem de altyazılı veya dublajlı uluslararası içerikler aracılığıyla çok katmanlı bir seyir deneyimi sunmalarındır. Bu durum, bölgesel sinema üretimini teşvik ederken aynı zamanda küresel içeriklerin yerelleştirilmesine de olanak tanımaktadır.

1.3.1. Başlıca Arap Dijital Yayın Platformları

Orta Doğu ve Kuzey Afrika bölgesinde faaliyet gösteren başlıca dijital içerik platformları hem yerel hem de uluslararası izleyicilere hitap eden kapsamlı bir içerik stratejisi benimsemektedir. MBC Group tarafından kurulan Shahid VIP, klasik Arapça diziler, yeni ve özel yapım seriler ile altyazılı uluslararası filmler sunarken; OSN+, Hollywood yapımlarını Arapça içerikle entegre ederek yüksek kaliteli çeviri ve yerelleştirme süreçleri uygulamaktadır.

Starzplay, hibrit bir iş modeliyle reklam destekli ücretsiz erişim ve premium içerik hizmeti sunmakta; Hollywood yapımları, orijinal Arapça prodüksiyonlar ve canlı spor yayınlarını kapsayan geniş bir yelpazede Arapça ve Fransızca dil seçeneklerini desteklemektedir. Ürdün merkezli Roya TV, dijital içerik kütüphanesini canlı televizyon yayınlarıyla birleştirerek hibrit bir yayın modeli sunmakta; Mısır merkezli WATCH IT ise Z kuşağı ünlüleriyle deneyimli Mısır sinema yıldızlarını bir araya getirerek genç yeteneklerin görünürlük kazanmasını sağlamaktadır.

Spor odaklı platformlar arasında TOD TV, beIN Grubu çatısı altında Arapça ve yabancı film/dizi arşivinin yanı sıra Premier Lig, UEFA Şampiyonlar Ligi ve La Liga gibi büyük liglerin özel yayın haklarını sunmaktadır. ADtv, Abu Dabi Medya Kurumu bünyesinde faaliyet göstererek yabancı filmlerden animelere, yerel dizilerden kültürel programlara kadar geniş bir içerik yelpazesi sağlamaktadır. Bölgesel prodüksiyon stüdyoları da bu ekosistemde önemli bir yer tutmaktadır: Telfaz11, Suudi kültürüne özgü eğlence içeriklerine odaklanırken; STC TV, YouTube kanalı aracılığıyla film, dizi ve canlı yayınlar paylaşarak bir dijital pazarlama platformuna dönüşmüştür.

AFLAMUNA, kâr amacı gütmeyen bir yapıda klasik, belgesel ve bağımsız Arap filmlerini ücretsiz erişime sunmakta; film incelemeleri ve kısa film yarışmaları aracılığıyla genç sinemacıların gelişimini desteklemektedir. Son olarak, Spacetoon Go, çocuk ve aile odaklı bir VOD hizmeti sunarak çizgi film ve anime içeriklerini güvenli bir dijital ortamda izleyiciyle buluşturmaktadır.

Önceki veriler, bu platformların ortaya çıkışı ve çeşitlenmesinin bölgesel medya ekosistemindeki dijital dönüşüm eğilimini açıkça yansıttığını göstermektedir. Mordor Intelligence'ın 2024 raporuna göre, Orta Doğu medya ve eğlence pazarının, mobil teknolojilerin artan kullanımı ve yerel içeriğe yönelik talebin yükselmesi sayesinde güçlü bir büyüme göstererek 2030 yılında 70,55 milyar ABD dolarına ulaşması öngörülmektedir. Bununla birlikte, raporda korsanlık, sektörün sürdürülebilir gelişiminin önündeki en büyük engellerden biri olarak değerlendirilmektedir.

Öte yandan, Suudi Arabistan'ın Vizyon 2030 girişimi gibi ulusal stratejiler ile internet ve mobil cihaz penetrasyonundaki sürekli artış, OTT platformları için önemli fırsatlar yaratmaktadır. Dolayısıyla, dijital yayın platformları ile medya ve kültür kurumları arasındaki iş birliği, yalnızca bölgesel izleyici alışkanlıklarını dönüştürmekle kalmayıp; aynı zamanda Orta Doğu ve Kuzey Afrika sinema ekosisteminin gelecekteki gelişiminin temelini oluşturmaktadır (Mordor Intelligence, 2025).

Şekil 1. Mordor Intelligence'ın Orta Doğu Medya ve Eğlence Pazarının Raporu

Kaynak: <https://www.mordorintelligence.com/industry-reports/middle-east-media-and-entertainment-market> Erişim tarihi: 24 Mart 2024

1.3.2. Arap Dijital Yayın Platformlarının Üretim ve Dağıtım Üzerindeki Etkisi

Dijitalleşme, Arap bölgesinde dijital yayın platformlarının yükselişiyle birlikte sinema alanında radikal bir dönüşüm süreci başlatmıştır. Bu dönüşüm, özellikle talep üzerine video (Subscription Video on Demand – SVOD) hizmetlerinin ekonomik modellerden anlatı biçimlerine ve kültürel koruma pratiklerine kadar uzanan çok katmanlı etkileriyle şekillenmektedir. Ekonomik açıdan değerlendirildiğinde, SVOD platformları içerik üreticilerine yeni gelir kaynakları yaratarak gişe hasılatı ve televizyon reklamlarının getirdiği sınırlamaları aşma imkânı sunmuştur.

Bu durum, daha önce ticari erişimi kısıtlı olan mini diziler, belgeseller ve bağımsız filmler gibi alternatif yapımların desteklenmesini kolaylaştırmıştır. Böylece içerik çeşitliliği artmış, yaratıcı üretim süreci ekonomik baskılardan görece bağımsız bir yapıya kavuşmuştur. Bununla birlikte Arap dijital yayın platformları, film yapımcılığının demokratikleşmesinde de önemli bir rol üstlenmiştir. Büyük stüdyoların getirdiği kısıtlamaları aşarak eserlerini doğrudan izleyiciyle buluşturma olanağı elde eden yönetmenler, bölgesel içerik üretiminde adeta bir “rönesans” başlatmıştır.

Bu gelişme, hem yerel platformların hem de küresel şirketlerin orijinal Arapça yapımlara yatırım yapmasını teşvik etmiş; böylece sansür veya toplumsal baskı riski taşıyan sosyal ve kültürel konuların daha özgür biçimde işlenmesine olanak tanımıştır. Bu bağlamda Ürdün’deki liselerdeki zorbalık temasını ele alan Netflix yapımı *Al Rawabi Kız Okulu* dizisi, söz konusu dönüşümün dikkat çekici bir örneği olarak öne çıkmaktadır.

Arap dijital yayın platformlarının etkisi yalnızca yeni yapımların dağıtımıyla sınırlı kalmamış; sinema mirasının korunması ve arşivlenmesi alanında da önemli bir katkı sağlamıştır. Kurumlarda ve sinema arşivlerinde saklanan tarihî materyallerin dijital ortama aktarılması sayesinde eski filmlerin korunması ve sinematik hafızanın sürdürülebilirliği güvence altına alınmıştır. *Beirut Sanat ve Edebiyat Dergisi*’nin (Rusted Radishes: Beirut Literary and Art Journal) aktardığı üzere, Filistin Film Enstitüsü’nün yürüttüğü bu çalışmalar, *Tall Al-Zaatar* gibi tarihî yapıtların korunmasında dijital araçların belirleyici rolünü açıkça ortaya koymaktadır (Rusted Radishes: Beirut Literary and Art Journal (RR), 2025).

Bu bağlamda Richard Grusin de dijital etkileşim sinemasının saf ve kapalı bir medya biçimi olmadığını; aksine, dağıtılmış bir sinema anlayışına işaret ettiğini belirtmektedir. Grusin’e göre

film, kapanış jeneriğiyle sona ermez; DVD, video oyunları, film müzikleri ve web siteleri gibi farklı mecralarda varlığını sürdürerek izleyiciyle çok katmanlı bir etkileşim kurduğunu vurgulamaktadır (Grusin, 2004). Böylece sinemanın yalnızca tek yönlü bir ürün olarak algılandığı geleneksel paradigma aşılmış; daha etkileşimli, dinamik ve kapsayıcı bir anlatı biçimi ortaya çıkmıştır.

Bu bölüm, son on yıllarda küresel yaratıcı alanın geçirdiği dönüşümü incelemektedir. Dijital teknolojilerin giderek artan etkisi, yaratıcı endüstrilerin bu değişim sürecinden bağımsız kalamayacağını açıkça ortaya koymuştur. Dijitalleşme, üretim ve dağıtım kavramlarından tüketim ve etkileşim kalıplarına kadar endüstrinin farklı boyutlarında niteliksel değişimlere yol açmış; bu bağlamda özellikle Arap sineması üzerindeki etkisi dikkat çekmiştir. Arap sineması, bu yeni dijital ortamda hem yenilenme hem de genişleme fırsatı bulmuştur.

Dijitalleşme, film yapım süreçlerini köklü biçimde dönüştürmüş; geçmişte yüksek maliyetli mekanizmalarla yönetilen üretim ve dağıtım aşamalarını demokratikleştirerek bağımsız sinema seslerinin yükselmesini mümkün kılmıştır. Artık yönetmenler ve yaratıcı profesyoneller, daha düşük bütçelerle yüksek kaliteli teknolojilere erişebilmekte; bu durum sinematik üretimde çeşitliliğin artmasına katkı sağlamaktadır. Dijitalleşmenin etkisi yalnızca üretimle sınırlı kalmayıp, dağıtım süreçlerine de yansımıştır. Geleneksel sinema salonları, film gösteriminde tek platform olma özelliğini yitirerek mevcut seçeneklerden yalnızca biri hâline gelmiştir. Netflix, Shahid ve benzeri dijital platformlar, yönetmenlere geleneksel dağıtım kanallarına başvurmadan küresel izleyicilere ulaşma olanağı sunmaktadır.

Bu dönüşümler bağlamında Yemen sineması dikkat çekici bir örnek olarak öne çıkmaktadır. Siyasi baskılar ve sansür kısıtlamalarına rağmen, bağımsız Yemen filmleri dijital platformlar ile bölgesel ve uluslararası festivaller aracılığıyla görünürlük kazanmış; hükümet desteğinin bulunmadığı koşullarda alternatif mecralar üzerinden kendilerini ifade etme imkânı elde etmiştir. Bir sonraki bölümde Yemen sinemasının kültürel tarihi ele alınacak; gelişim aşamaları, hükümet düzeyindeki kısıtlamaların nedenleri ve yönetmenlerin bu zorluklara karşı geliştirdiği alternatif yöntemler incelenerek, Yemen sinemasının tüm güçlüklerine rağmen nasıl bir yaratıcı zenginlik üretebildiği ortaya konulacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. YEMEN SİNEMASININ TARİHİ

2.1. Yemen Sinemasının Politik ve Kültürel Bağlamı

Yemen'in Kuzey ve Güney olarak ikiye ayrılması, ülkenin kültürel ve sanatsal gelişim sürecini belirleyen kritik bir dönüm noktası olmuştur. Bu ayırım, iki bölgenin toplumsal yaşamında derin farklılıkların ortaya çıkmasına yol açmış; özellikle stratejik konumuyla öne çıkan Aden şehri, kültürel eşitsizliklerin yoğunlaştığı bir merkez hâline gelmiştir. Önemli bir ticaret limanı olan Aden, sanatsal ve kültürel etkilere diğer bölgelere kıyasla daha açık olmuş; bu durum kentin kültürel dinamizmini artırmıştır. Ancak söz konusu ayrışma, sinema kültürüne ilişkin bilgilerin sınırlı biçimde belgelenmesine neden olmuştur.

Zira belgeleme ve arşivleme geleneği toplumda köklü bir biçimde yerleşmemiş, devletin kurumsal desteği de yetersiz kalmıştır. Bu koşullar, Yemen sinema tarihinin araştırılmasını karmaşık bir süreç hâline getirmiş ve dağınık, farklı kaynaklara başvurulmasını zorunlu kılmıştır. Tarihçi Said Evlaki'nin *Yemen Tiyatrosunun 70 Yılı* (1983) adlı eserine göre, Yemen'de sinema bilincinin ilk izleri Hint oyunları aracılığıyla şekillenmiştir. Bu durum, tiyatro ve sinema gibi sahne sanatlarının kuruluş aşamalarında birbirleriyle yakın bir etkileşim içinde olduklarını göstermektedir. Yemen'deki ilk tiyatro topluluğu, Muhammed Hamud Al-Haşimi öncülüğünde 1910 yılında Aden'de kurulmuş; sahnelenen ilk oyun *Julius Caesar* olmuştur (Evlaki, 1983).

Topluluk repertuarını oluştururken kademeli bir strateji benimsemiş; başlangıçta yabancı eserlerin çevirilerine yer verirken daha sonra Arap tarihî romanlarına yönelmiştir. Bu gösteriler yalnızca birer eğlence aracı değil, aynı zamanda yerel kimliğin ifadesi ve sömürge otoritelerinin uyguladığı kültürel baskılara karşı bir direniş biçimi olarak da değerlendirilmiştir. Al-Haşimi, tiyatro faaliyetlerinin yanı sıra 1910 yılında Krater'in Al-Kati bölgesinde sessiz film gösterimleri düzenlemiş; bu girişim Yemen'deki ilk sinema deneyimlerinden biri olarak kayda geçmiştir.

Oğlu Taha Hamud, bu öncü çabayı sürdürerek "Herokin" adını verdiği bir sinema kurmuş; burada yerel izleyicilere altyazılı yabancı ve Arap filmleri sunmuştur. Evlaki, Adenli gençlerin bu tiyatro ve sinema etkinliklerine yoğun ilgi gösterdiğini; bu etkinlikleri yalnızca bir eğlence biçimi olarak

değil, aynı zamanda hak arama ve sömürgeciliğe karşı kültürel bir direniş aracı olarak gördüklerini belirtmektedir. Taha Hamud'un girişimleri, Yemen'deki sinemanın tek kaynağı olmamıştır. Raseef22 internet sitesinde yayımlanan *Yemen'deki Sinemaların Kısa Tarihi* başlıklı makalede, yazar Muhammed Al-Karami, İngiliz yetkililerin aynı dönemde asker ve işçiler için film gösterimleri düzenlediklerini aktarmaktadır (Al-Karami, 2024).

Bu durum, sessiz siyah-beyaz filmlerin gösterilmesiyle birlikte sinemanın farklı kaynaklardan eşzamanlı biçimde tanıtıldığını göstermektedir. 1920'lerin sonlarına gelindiğinde ise sinema salonlarının sayısında dikkate değer bir artış yaşanmıştır. Abdülaziz Han, Eski Aden'deki Zaku Kafe yakınlarında açık hava film gösterimleri başlatmış; gazeteci Faruk Lukman, Al-Ayyam gazetesinde Han'ın sahibi olduğu Al-Marsaba Sineması'nda sessiz filmlerin yanı sıra Guceratça çekilmiş Hint filmlerinin de gösterildiğini belirtmiştir (Lukman, 2007). Bu durum, söz konusu gösterimlerin hem içerik çeşitliliğini hem de çokkültürlü yapısını ortaya koymaktadır.

Yukardaki Yemen sinemanın tarihsel veriler göre, sinemanın tiyatro etkinlikleriyle yakın bir etkileşim içerisinde geliştiğini ve sömürge dönemi koşullarının bu süreci derinden etkilediğini göstermektedir. Özellikle Aden şehri, yerel izleyicinin yeni sanat formlarına duyduğu yoğun ilgi sayesinde sinemanın gelişiminde merkezî bir rol üstlenmiştir. Bir sonraki bölümde, Yemen sinema kültürünü şekillendiren yabancı deneyimler ayrıntılı biçimde ele alınacaktır.

2.2. Dış Deneyimlerin Yemen Sinemasına Etkisi

Yabancı sinema deneyimleri, Yemen sinemasının biçimlenmesinde belirleyici bir unsur olmuştur. Bu süreçte Mısır, Hindistan ve Batı kaynaklı etkiler, yerel kültürel bağlamla etkileşime girerek Yemen sinemasının yapısal dönüşümünü şekillendirmiştir. Muhammed Al-Karami, Aden'deki Herokin ve Al-Ahliye sinemalarının Mısır filmleriyle tanındığını; Balqis ve Praveen sinemalarının Hint yapımlarına odaklandığını; Al-Burika Sineması'nın ise Batı menşeli filmler göstermekte uzmanlaştığını belirtmektedir.

Ayrıca Şahinaz Sineması, uzun bir süre sessiz film gösterimlerine devam etmiştir. Bu çeşitlilik, Yemen sinema ortamının çokkültürlü bir karakter kazanmasına zemin hazırlamıştır. 1930'lu yılların sonları ve 1940'lı yılların başlarında Al-Şarkiye, Radyo ve Taha Hamud tarafından kurulan Al-Cedide sinemalarının açılmasıyla sinema faaliyetleri genişlemiştir. Bu sinemalar, uygun fiyatlı

Arap ve Batı filmlerinin sunulduğu önemli kültürel merkezler hâline gelmiştir. Al-Karami, sinema yatırımlarının yalnızca Yemenliler tarafından değil, aynı zamanda Hintli ve İngiliz girişimciler tarafından da gerçekleştirildiğini vurgulamaktadır.

Bu durum, sinema alanında çok uluslu bir ekonomik ve kültürel etkileşim ağının oluştuğunu göstermektedir. Hadramut bölgesinde sinema ve tiyatro, 1930'lu yıllarda Sultan Salih Al-Kuati ile yerel iş insanlarının desteğiyle dikkate değer bir gelişim göstermiştir. Gazeteci Ali Salim Al-Yezidi'nin *Hadramut'ta Sinema Deneyimi* (2013) adlı çalışmasına göre, Sultan Salih bir film projektörüne sahip olmuş; belgesellerin yanı sıra Hadrami lehçesinde seslendirilmiş Hint filmleri ile Charlie Chaplin yapımlarını halka sunmuştur. Ayrıca 1933 yılında Tarim ve Sayun şehirlerinde ilk film projektörleri kurulmuştur.

1940'larda ise Sayun'daki İngiliz Şansölyeliği'nde Batı yapımları gösterilmeye devam edilmiş, Al-Rayyan Havalimanı'nda İngiliz askerleri için film gösterimleri düzenlenmiştir. Dönemin zengin aileleri belgesel ve İtalyan filmleri için özel projektörler edinmiş, Hint filmleri ise saraylarda izleyiciyle buluşturulmuştur (Al-Yezidi, 2013). Kuzey bölgelerinde ise sinemaya yönelik yaklaşım oldukça farklılık göstermiştir. Abdullah Yahya Al-Zeyn'in *Yemen ve Medyası* (1985) adlı eserinde belirttiği üzere, Kuzey Yemen'in kültürel yapısı sinemaya karşı katı bir tutum sergilemiştir.

Bu olumsuz bakış açısı, sinema gösterimlerinin yaygınlaşmasını büyük ölçüde kısıtlamış ve faaliyetleri çoğunlukla yabancı büyükelçiliklerin duvarları içindeki kapalı alanlarla sınırlamıştır. 1950'lerde bazı büyükelçilikler, ulusal bayramlarını kutlamak amacıyla özel film gösterimleri düzenlerken; sosyalist ülkelerin temsilcilikleri Sovyet ve Çin yapımlarını izleyiciye sunmuştur. Bu gösterimler sınırlı ölçekte kalsa da kamuoyunun ilgisini çekmiş ve belirli bir izleyici kitlesi oluşturmuştur. Ancak Al-Zeyn, bu etkinliklerin çoğunlukla İmam'ın sarayında gerçekleştirildiğini, izleyici kitlesinin ise Yemenli ve yabancı diplomatlarla sınırlı olduğunu vurgulamaktadır (Al-Zeyn, 1985).

Film yapımcılığı ve gösterim girişimlerinde özellikle Sovyet etkisi dikkat çekmektedir. Dr. Oleg Peresykin, *Bir Rus Diplomatın Anılarında Yemen ve Yemenliler* (2005) adlı eserinde, Sovyet film yapımcılarının 1929 yılında Yemen hakkında belgesel çekimlerine başladığını belirtmektedir. Kültürel hassasiyetler nedeniyle birçok zorlukla karşılaşılmasına rağmen, bugün ROSKINO adıyla bilinen Sovexportfilm kuruluşu, Yemen hakkında çeşitli filmler üretmeye ve bunları İmam'a

sunmaya devam etmiştir. Ayrıca bu kuruluş haftalık film gösterimleri de düzenlemiştir. Film sayısının azlığına ve ulaşım maliyetlerinin yüksekliğine rağmen, bu yapımlar çevrilmiş özetleriyle birlikte halka defalarca gösterilmiştir. Bu tanıklıklar, yabancı aktörlerin Kuzey Yemen'e sinemayı tanıtmada öncü bir rol üstlendiklerini ve muhafazakâr bir toplumsal ortamda dahi sinema sanatına sınırlı da olsa bir alan açtıklarını göstermektedir (Peresyppkin, 2005).

Yukardaki verileri göre, yabancı sinema deneyimleri Yemen sinemasının oluşumunda temel bir rol oynamıştır. Aden ve Hadramut gibi bölgelerde çokkültürlü içerikler sinema çeşitliliğini artırırken, Kuzey bölgelerinde dini ve siyasi çekinceler bu gelişimi sınırlamıştır. Bu durum, Yemen'de sinema kültürünün bölgesel farklılıklar çerçevesinde şekillendiğini ve yabancı etkilerin bu farklılıkları daha da belirginleştirdiğini ortaya koymaktadır. Bir sonraki bölümde, Yemen'de çekilen ilk filmler ile bu filmlerin içerik, tema ve üretim koşulları ele alınacaktır.

2.3. Yemen Sinemasının İlk Örnekleri

2.3.1. "Abath Al-Mishib" ve "Al-İlm Nur" Filmleri

1950'li yıllarda Hadramut bölgesinde sinema kültürünün giderek yaygınlaşması, Yemen'in ilk film yapımlarının ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Al-Yezidi'nin aktardığına göre, Sultan Salih bin Al-Kuayti ve danışmanı Müslim Bel'ala, fotoğrafçı Muhammed Abdülaziz ile iş birliği yaparak Mukalla'da halkın ve önde gelen şahsiyetlerin katılımıyla gösterilen *Abath Al-Mishib (Yaşlı)* ve *Al-İlm Nur (Bilgi Işıktır)* filmlerini üretmişlerdir. Al-Yezidi, 1948–1951 yılları arasında Kuayti ve Kesir Sultanlıkları'ndaki okullarda gelişen tiyatro faaliyetlerinin, Sultan Salih bin Galib Al-Kuayti'nin dikkatini çektiğini ve bu ilgisinin ilk Hadramî filmin yapımına öncülük ettiğini belirtmektedir.

Sultan Said Mahiri'nin talebiyle hazırlanan *Abath Al-Mishib*, erken yaşta evliliklerin toplumsal etkilerini konu edinmiştir. Muhammed ve Ahmed Avad Bevazir tarafından yazılan senaryo, 1951 yılında sinemaya uyarlanmıştır. Diğer film olan *Al-İlm Nur*, özellikle kız çocuklarının eğitime dikkat çekmek amacıyla hazırlanmıştır. Şeyh Said Mahiri ve Ali Al-Fardi gibi oyuncuların rol aldığı film, Muhammed Abdülaziz yönetiminde Ghayl Bawazir'in Al-Salihiye bölgesi ve çevresinde çekilmiştir.

Sessiz film olarak tasarlanan yapımda diyaloglar, ayrı bir ses bandına kaydedilmiştir. 1951–1952 yılları arasında Mukalla’da yarım şilin karşılığında gösterime giren film, 1960’ların başına kadar izleyiciyle buluşmaya devam etmiştir. Ayrıca Sultan, gençlerin bağış toplamak amacıyla filmi kullanmalarına da izin vermiştir. Ne var ki Al-Yezidi, her iki filmin de bağımsızlık sonrası dönemde devrimcilerin saraya girmesiyle imha edildiğini belirtmektedir.

Şekil 2. 1 Kişisel Arşiv: Mukalla Meydanı'nda film gösterimi izleyen kadın kalabalığı.

2.3.2. Kulübeden Saraya Filmi

1960’lı yıllarda Aden’de, İngiliz sömürge yönetimine karşı yürütülen bağımsızlık mücadelesi sırasında Yemen sinema tarihine önemli bir katkı sağlayan *Kulübeden Saraya* adlı belgesel, Jafer Muhammed Ali tarafından çekilmiştir. Muhammed Al-Shaibani’nin *Bir Yemen Sineması İçin* (1991) başlıklı makalesine göre film, 1963 yılında tamamlanmış ve 1968’de Aden’de gösterime girmiştir. Kırk dakika süren belgesel, İngilizlere karşı verilen kurtuluş mücadelesinden canlı sahneler içermekte; bu yönüyle dönemin politik atmosferini yansıtan özgün bir görsel belge niteliği taşımaktadır (Al- Shaibani, 1991).

Jafer Muhammed Ali, sinemaya duyduğu yoğun ilgi sayesinde görüntü yönetmenliği, kurgu ve ses kaydı gibi teknik alanları deneme-yanılma yoluyla kendi kendine öğrenmiş; bu çabası, filmin bağımsız bir sinema pratiği örneği olarak değerlendirilmesine imkân tanımıştır. Ancak Yemen’de

arşivleme kültürünün kurumsallaşmamış olması nedeniyle filmin orijinal kopyaları korunamamış; böylece eser, yalnızca yazılı tanıklıklarda ve kısmi aktarımlarda varlığını sürdürebilmiştir.

Ahmed Mahmud Al-Salami'nin *Aden Televizyonu: Kuruluşundan İkinci Kanala* (2021) adlı çalışmasında belirttiği üzere, Aden Televizyonu Kütüphanesi'nde resmi yayın öncesinde 35 mm uzun metrajlı filmler, müzik kayıtları ve 16 mm kısa metrajlı toplumsal farkındalık filmleri bulunmaktaydı. Ancak bu materyallerin korunması ihmal edilmiş; bir kısmı çalınmış, geri kalanı ise uygun koşullarda saklanmadığı için zamanla tahrip olmuştur. Sonuç olarak Aden Televizyonu'na ait pek çok tarihsel belgenin yanı sıra *Kulübeden Saraya* filminin orijinal kayıtları da kaybolmuştur (Al-Salami A. , 2021).

1950'lerde *Abath Al-Mishib* ve *Al-İlm Nur* filmleriyle toplumsal sorunlar ve eğitime odaklanan sinema girişimleri, 1960'larda *Kulübeden Saraya* ile politik direnişi belgeleyen bir sinema anlayışına evrilmiştir. Böylece Yemen sinemasının erken örnekleri, yalnızca eğlence değil; aynı zamanda toplumsal bilinç oluşturma, kültürel direniş ve politik tanıklık gibi işlevleriyle de öne çıkmıştır. Bu durum, Yemen sinemasının başlangıçtan itibaren hem sanatsal hem de sosyo-politik bir misyon üstlendiğini göstermektedir.

2.3.3. Yemen Devrimi Filmi ve Ortak Arap Yapımları

Mısır Sinema Vakfı tarafından üretilen ve 22 Haziran 1966'da prömiyeri yapılan *Yemen Devrimi* filmi, Kuzey Yemen'deki devrim sürecine tanıklık eden önemli bir yapım olarak kabul edilmektedir. Yönetmenliğini Atef Salem'in üstlendiği filmde, Yemenli sanatçı Ahmed Kasım da rol almıştır. Nasser Irak, Al-Jasrah dergisinde yayımlanan makalesinde bu filmin propaganda sineması örneklerinden biri olduğunu; savaş dönemlerinde rejimlerin, muhalif aktörlerin imajını çarpıtmak amacıyla bu tür yapımları kullandıklarını ifade etmektedir.

Bu bağlamda film, dönemin politik atmosferini yansıtırken aynı zamanda ideolojik bir araç işlevi de görmüştür (Irak, 2019). Arap ortak yapımları açısından değerlendirildiğinde, Yemen sineması bölgesel iş birliklerinden de beslenmiştir. Jean Alexan, *Arap Dünyasında Sinema* (1982) adlı eserinde, Suriye Sinema Vakfı'nın 1972'de dokuz Arap ülkesinin katılımıyla düzenlediği Şam Uluslararası Gençlik Sinema Festivali'nde Demokratik Yemen ve Yemen Arap Cumhuriyeti'nin de yer aldığını belirtmektedir. Ayrıca Filistin Sinema Vakfı, Demokratik Yemen ve Yemen'den

gelen 12 kişiye senaryo yazarlığı, yönetmenlik, görüntü yönetmenliği, kurgu ve fotoğrafçılık gibi alanlarda yedi ay süren yoğun bir eğitim programı sunmuştur (Alexan, 1982).

Yukardaki Yemen sinemasının erken dönem örnekleri göre, ülkenin politik ve toplumsal koşullarının doğrudan bir yansımasıdır. Bu filmler, devlet desteğinden yoksunluk ve arşivleme eksikliği nedeniyle çoğunlukla bireysel girişimlerle ortaya çıkmış, bu nedenle günümüze ulaşabilen veriler sınırlı kalmıştır. Bir sonraki bölümde, Yemen'deki sinemaların coğrafi dağılımı, popüler filmler ve bu filmlerin yerel izleyici üzerindeki etkileri incelenecektir.

2.4. Yemen'de Sinema Salonlarının Gelişimi

26 Eylül 1962'de İmam Ahmed'in devrilmesiyle Yemen Arap Cumhuriyeti'nin ilan edilmesi, Kuzey Yemen'de kültürel alanda yeni bir dönemin başlangıcını simgelemiş ve bu dönüşüm, başkent Sana'da sinema salonlarının açılmasını beraberinde getirmiştir. Devrimden yalnızca üç ay sonra ilk sinema salonu kurulmuş; Ekim 1963'te Ahmed Abdullah Kabe'a tarafından işletilen Al-Ahliya Sineması Bab Şu'ub semtinde açılmıştır. Bu sinemada özellikle Hint ve Arap filmleri gösterilmiştir. Kısa bir süre sonra Muhammed Seyfeddin tarafından Tahrir Meydanı'nda açılan Balqis Sineması, İtalyan sinemaları tarzında tasarlanmış, tam teşekküllü bir kompleks olarak faaliyet göstermiştir.

Bu sinema, yalnızca film gösterimleriyle sınırlı kalmamış; ulusal bayramlarda konserler ve tiyatro oyunlarına da ev sahipliği yapmıştır. Yemen-Kuveyt Gayrimenkul Yatırım Şirketi'nin girişimiyle açılan Hadda ve Khelda sinemaları ise cinsiyet ve yaş gruplarına göre farklı günlerde özel gösterimler düzenleyerek dönemin toplumsal hassasiyetlerine uyum sağlamıştır. Taiz kentinde de sinema salonlarının hızla arttığı görülmektedir. 1963 yılında Muhammed Said Al-Ganami tarafından açılan Al-Ganami (veya Balqis) Sineması, şehrin ilk sinema salonu olmuştur. Sonraki yıllarda Al-Cehmaliye'de Balqis Sineması, Bab Musa'da 23 Temmuz Sineması, Al-Mesbah'ta Al-Muntaza Sineması ve Al-Tahrir Caddesi'nde Saba Sineması faaliyete geçmiştir.

Ayrıca Şehitler Meydanı'ndaki Kültür Merkezi Sineması ile Rus Kültür Merkezi'nde yer alan küçük ölçekli salonlar da etkinlik göstermiştir. Hudeyde'de ise 1964 yılında elçiliklerde yapılan sınırlı film gösterimlerinin ardından, ticari bölgede 26 Eylül Sineması (yerel halk arasında "Sabaha" olarak bilinir) açılmıştır. 1970'ler ve 1980'lerde Matrak bölgesinde Al-Şarq, Endülüs,

Al-Ahliya ve Halk Sineması gibi yeni salonlar açılmış; bu mekânlarda Hint, Arap ve Batı yapımı filmler gösterilmiştir.

Kuzey Yemen’de sinema izleyici profili, dönemin sosyo-ekonomik koşulları doğrultusunda şekillenmiştir. Al-Zeyn’in yürüttüğü bir ankete göre sinemaya en sık giden kesim işçiler, tüccarlar ve zanaatkârlardan oluşmaktaydı. Öğrenciler daha çok sosyal içerikli ve polisiye türleri tercih etmiş; kız öğrencilerin %23’ü ise gelenek ve görenekleri konu alan filmleri izlemeyi seçmiştir. Ayrıca Taiz halkının sinemaya ilgisinin Sanaa ve Hudeyde’ye kıyasla daha yoğun olduğu, özellikle Hint filmlerinin şarkı ve dans öğeleriyle Doğu kültürünün bir yansıması olarak geniş kitlelere hitap ettiği belirtilmektedir.

Hadramut bölgesinde sinema faaliyetleri de dikkate değer bir gelişim göstermiştir. Mukalla, Sayun ve Douan kentlerinde sinema salonları açılmış; Şeyh Muhammed Said Baatva, 1950’lerin sonlarında “Hadramut’un ilk film arabası” olarak adlandırılan mobil film gösterimlerini başlatmıştır. 1965 yılında Mukalla’da Al-Ahliya Şirketi kurulmuş; 1966 Ramazan Bayramı’nda Ferid Al-Atraş’ın *Son Yalan* filmiyle Al-Ahliya resmî olarak açılmıştır. Sayun’da 1960’larda popüler kulüpler aracılığıyla film gösterimleri yapılmış, 1970’lerde ise özel sinema şirketleri faaliyete geçmiştir. Bu gösterimlerde tarihî ve dinî yapımlar ön plana çıkarken, *Cezayir Devrimi* ve *Kore Savaşı* gibi politik içerikli filmler de halka sunulmuştur (Al-Zeyn, 361- 375; Al-Yezidi, 67-81).

Yukardaki Yemendeki sinema salonlarının gelişimi göre, bu sinema salonlarının sistematik bir kültürel politikadan ziyade bireysel girişimlere dayanmaktadır. Sinema salonlarının, çoğunlukla halka yönelik bir eğlence mekânı ve işletmeciler için kâr kaynağı işlevi üstlenmiş; uzun vadeli stratejik bir plan çerçevesinde değerlendirilmemiştir. Bir sonraki bölümde, televizyonun ortaya çıkışı ve Yemen sineması üzerindeki etkileri ele alınacaktır.

2.5. Televizyonun Ortaya Çıkışı ve Yemen Sinemasına Etkisi

Televizyonun Yemen’de ortaya çıkışı, ülkenin sinema izleme kültüründe köklü bir dönüşüm başlatmıştır. Perihan Taş Öz’e göre televizyon ve video teknolojilerinin yaygınlaşması, sinemanın kolektif izleme deneyimine alternatif oluşturarak bireysel izleme alışkanlıklarını geliştirmiştir. Burak Medin ise dijital kültür çağında durağan metinlerin yerini ekran temelli içeriklerin aldığını

ve bunun izleyiciye yeni imkânlar sunduğunu vurgulamaktadır (Medin, 2017). Bu bağlamda televizyonun yükselişi, Yemen’de sinema kültürünün dönüşümünde belirleyici bir etken olmuştur.

Aden Televizyonu, kuruluşundan itibaren Arap filmlerine geniş yer vermiştir. Ahmed Mahmud Al-Salami, Aden TV’nin 1965 yılında Mısır Sinema Vakfı’ndan 46 film satın aldığı; 1966’da ise 52 kiralık Mısır filmiyle birlikte Ümmü Gülsüm, Muhammed Abdülvehhab ve Abdülhalim Hafız’ın eserlerini içeren geniş bir arşiv oluşturduğunu aktarmaktadır. Ayrıca *Ben Casey*, *Bonanza* ve *The Fugitive (Kaçak)* gibi yabancı yapımlar da yayınlanmış; bu dizilerin Arapçaya canlı çevirisi Abdurrahman Bajneid tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu yöntem, izleyicilerin karakterlerle özdeşleşmesini kolaylaştırmış ve televizyon içeriklerinin etkisini artırmıştır.

Yemen’de hem Güney hem de Kuzey yönetimleri sinemaya kültürel bir ilgi göstermiştir. Güney Yemen’de gazetelerde sinema üzerine eleştirel yazılar yayımlanmış, televizyon programlarında film uzmanlarına yer verilmiştir. Gazeteci Shakib Awad’ın hazırlayıp sunduğu “*Büyük Ekran*” programı, her hafta Genel Sinema Kurumu’ndan ödünç alınan bir uzun metrajlı film üzerine kapsamlı tartışmalar yürütmüş ve geniş bir izleyici kitlesine ulaşmıştır. Bu dönemde Aden’de kurulan “Yemen Sinema Kulübü”, yerel sinema faaliyetlerinin yaygınlaşmasına önemli katkılar sağlamıştır. Ayrıca 1975 yılı, dönemin Kültür Bakanı tarafından “Yemen Sineması Yılı” ilan edilmiştir (Al-Salami, 33; Al-Shaibani, 262-263).

Bağımsızlıktan sonra Aden’de kurulan “*Genel Tiyatro ve Sinema Kurumu*”, devletin sinemayı ideolojik bir araç olarak kullanma yönündeki politikalarını yansıtmaktadır. Kurum, başlangıçta propaganda niteliğinde belgeseller üretmiş; bu yapımlarda sömürge öncesi toplumun yoksulluk, açlık ve geri kalmışlık sorunları ele alınmış, ardından kurtuluş mücadelesine odaklanılmıştır. İçerik bakımından eleştirilere konu olsa da bu filmler, sosyalist rejimin kültürel politikalarını temsil etmiştir. Ayrıca hükümet, tüm sinema salonlarını millileştirerek gösterilecek filmlerin sosyalist ideoloji doğrultusunda seçilmesini sağlamıştır.

Bu dönemde Rus ve Polonya yapımlarına olan talep artmış; Sovyet tarzı ve sosyalist gerçekçi sinema anlayışı benimsenmiştir. Sansür mekanizması da bu sürecin ayrılmaz bir parçası hâline gelmiştir. Aden Televizyonu’nda gösterilen yabancı filmler ve diziler, özel komiteler tarafından siyasi ve ideolojik uygunluk açısından değerlendirilmiş; yerel programlar ise senaryo onay sürecinden geçirilmiştir. Bu durum, sinema ve televizyonun yalnızca kültürel değil, aynı zamanda ideolojik bir kontrol aracı olarak işlev gördüğünü göstermektedir.

Yukardaki verileri göre, televizyonun yaygınlaşması Yemen’de sinema salonlarının önemini azaltmış; izleyiciler giderek ev ortamında görsel içerik tüketmeye yönelmiştir. DVD korsanlığı ve ev sineması kültürü de bu dönüşümü hızlandırmıştır. Millileştirme politikaları ve devletin ideolojik müdahaleleri sinema salonlarını olumsuz etkilemiş; bazıları sahiplerine iade edilse de sektör genel anlamda bir gerileme sürecine girmiştir. Bir sonraki bölümde, Yemen sinemasında 1980’li yıllardan itibaren yaşanan kriz ve gerileme süreci ayrıntılı biçimde ele alınacaktır.

2.6. Yemen Sinemasında Kriz ve Gerileme Dönemi

1980’li yıllardan itibaren Yemen sineması; kültürel, ideolojik ve kurumsal etkenlerin bileşimi sonucunda derin bir kriz ve gerileme dönemine girmiştir. Bu süreçte Kuzey ve Güney Yemen’de güç kazanan muhafazakâr/dini söylemler sinemaya olumsuz yaklaşmış; sinema, bazı çevrelerde “ahlaksız imgelerin” ve “yabancı fikirlerin yayılma aracı” olarak damgalanmıştır. Bu damgalama, toplumda sinemaya karşı düşmanca bir atmosferin oluşmasına yol açmıştır.

Birleşme sürecinin ardından 1990’larda sinema salonlarının mülkiyeti özel sektöre devredilmiş olsa da işletmeciler yüksek vergiler, ağır idari kısıtlamalar ve Tiyatro ve Sinema Genel Müdürlüğü’nün yürüttüğü kontrol mekanizmaları nedeniyle ciddi ekonomik ve idari güçlüklerle karşılaşmıştır. Film ithalat maliyetleri artarken; bazı girişimciler alternatif tedarik yolları (örneğin Cibuti üzerinden getirme, Fransızca altyazılı filmleri Arapçaya çevirme) denemiştir. Buna rağmen toplumsal baskıların yoğunlaşmasıyla birlikte seyirci sayısı belirgin biçimde azalmış ve birçok salon kapanmak zorunda kalmıştır.

1990’ların ortalarında Tiyatro ve Sinema Genel İdaresi mali kaynak yetersizliği nedeniyle işlevsiz hâle gelmiş; siyasi çıkarlar ve ideolojik yönelimler, sinema salonlarının kaderini belirleyen en önemli unsur hâline gelmiştir. Sonuç olarak, Yemen sineması bu dönemde hem üretim hem de gösterim alanında ciddi bir gerileme yaşamış; toplumsal, siyasi ve ekonomik baskılar sinema kültürünün sürdürülebilirliğini büyük ölçüde sekteye uğratmıştır. 1990’ların sonuna gelindiğinde yalnızca sınırlı sayıda sinema salonu açık kalabilmiştir.

Örneğin Balqis Sineması ticari bir pazara dönüştürülmüş; Hadda ve Khaleda gibi bazı salonlar “ahlaksız içerik” iddialarıyla yıkılmıştır ve açık kalan sinema salonların çoğu ise izleyici yetersizliği nedeniyle kapanmıştır. Sinemaların sahipleri alternatif bir çözüm olarak projektörlü

seyyar gösterimler düzenlemiş; ancak bu girişimler uzun vadede kalıcı bir sonuç vermemiştir. Bu nedenle bazı sinema mekânları otopark veya düğün salonuna dönüştürülmüş, vandalizm sonucu zarar gören sinema sahipleri ise devletin ilgisizliğinden yakınmıştır. Bu bağlamda Taha Hamud'un ölümünün ardından Herokin Sineması'nın kapanma noktasına gelmesi, Yemen sinema tarihindeki kırılma anı sembolize eden önemli bir örnek olmuştur.

2.7.Dijitalleşmenin Bağımsız Yapım Üzerindeki Etkisi

Yemen sineması, özellikle kuzeyde sinema gösterimlerinin “yasak” kabul edildiği ve yalnızca yabancı elçiliklerde sınırlı bir çevrede izlenebildiği onlarca yılın ardından, dijital çağın etkisiyle köklü bir dönüşüm sürecine girmiştir. 1990'lardan itibaren sinema salonlarının ortadan kalkmasıyla televizyon kültürü ön plana çıkmış; bu durum Yemenli yönetmenleri sanatsal ifade için alternatif yollar aramaya yöneltmiştir. Bu dönüşüm süreci, *The English Sheikh and the Yemeni Gentleman* (2005) gibi belgesellerle başlamış; ardından Bader Ben Hirsi'nin sansür ve idari engellere rağmen uluslararası ilgi gören *A New Day in Old Sana'a* (2005) filmiyle Yemen sineması küresel alanda görünürlük kazanmıştır (Ben Hirsi, 2023).

Kadın yönetmenler de benzer zorluklarla karşılaşmış; örneğin Khadija Al-Salami, *I Am Nojoom, Age 10 and Divorced* (2014) filmiyle kadın sorunlarını gündeme taşımış, ardından *Yemen – Kids and the War* (2017) belgeseliyle ülkenin ilk mobil sinema deneyimlerinden birine öncülük etmiştir (Al-Salami K. , 2023). Çocukların çekim sürecine aktif olarak katıldığı bu yapım, kişisel bir çalışma olmasına rağmen televizyon kanalları aracılığıyla küresel bir izleyici kitlesine ulaşmış, ödüller kazanmış ve savaşın etkilerini görünür kılarak bağımsız sinemanın ötekileştirilmiş kesimlere ses verme işlevini öne çıkarmıştır.

Mobil sinema deneyimleri, yönetmenlerin aynı anda yazarlık, yönetmenlik ve çekim görevlerini üstlenmesine olanak tanıyarak “auteur sineması” anlayışını güçlendirmiştir. Bu koşullar, ifade özgürlüğünü koruma ve toplumsal olarak hassas konuları ele alma bağlamında bağımsız yapımcılığın önemini artırmıştır. 2011 devrimiyle birlikte belgesel sinema, insan hakları ihlallerini belgelemenin önemli bir aracı hâline gelmiş; Sara Ishaq, Oscar adayı *Karama Has No Walls* (Haysiyetin Duvarları Yok) filmiyle Yemen sinemasının sınırlı imkânlarla rağmen küresel ölçekte ses getirebileceğini kanıtlamıştır.

2015 sonrasında uluslararası kuruluşlar tarafından finanse edilen yapımların sayısı artmış, ancak bu projelerin çoğu fon sağlayıcıların söylemsel yönlendirmeleriyle şekillenmiştir. Yönetmen Yusra Ishaq bu bağlamda, bağımsız belgeselciliğin dış müdahalelerden arınmış biçimde gerçeği yansıtmamanın en samimi yolu olduğunu vurgulamaktadır. Bağımsız üretim yalnızca belgesel sinemayla sınırlı kalmamış, anlatı sinemasında da etkisini göstermiştir. Amr Gamal, *10 Days Before the Wedding* (2018) filminde stadyumları geçici sinema salonlarına dönüştürerek alternatif gösterim mekânları yaratmıştır (Gamal, 2023).

Yousef Al-Sabbahi ise *In the Long Run* (2022) adlı kısa filminde Ibb şehrini turistik ve insani bir bakış açısıyla sunmuş; Yeşil Sineması'nın kalıntılarını sinema hafızasının bir sembolü olarak işlemiştir. Bu örnekler, Yemen sinemasının yerel kısıtlamaları aşarak dijital platformlar ve uluslararası festivaller aracılığıyla kültürel ve insani meseleleri görünür kıldığını göstermektedir. Son olarak, Yemen sinemasında öne çıkan bir diğer isim Mariam Al-Dhubhani'dir. Al-Dhubhani, 360 derece çekim teknolojisini tanıtarak yenilikçi bir yaklaşım sergilemiş; uluslararası ajanslarla iş birliği içinde genç sinemacıların eğitimine katkıda bulunmuştur. Onun çalışmaları, Yemen sinemasına dair klişeleri yıkmayı ve daha adil bir temsiliyet sağlamayı amaçlamaktadır (Al-Dhubhani, 2024).

Bu bölümde, Yemen sinemasının kuruluş döneminden (1910–1940) itibaren incelenen evriminde kuzey ve güney arasında belirgin bir karşıtlığın varlığı dikkat çekmektedir. Bu karşıtlık genişleme döneminde (1940–1970) de sürmüştür; bağımsızlık sonrasında şehirlerde sinema salonlarının sayısı artmış, sinema bazı bölgelerdeki kısıtlamalara rağmen toplumsal etkileşim alanı hâline gelmiştir. Yemen sinema tarihine bakıldığında film gösterimleri ve etkinliklerin çoğunun bireysel girişimler veya özel çabalarla sürdürüldüğü görülmektedir.

Yedinci sanatın ulusal kültürün bir parçası hâline gelmesini sağlayacak kurumsal devlet desteğinin eksikliği, sinema üretimini çoğu zaman ekonomik kazançla sınırlı bir motivasyona indirgemmiştir. Bu eksiklik, sinema sektörünü siyasi ve toplumsal olaylar karşısında kırılğan kılmış ve sürekliliği engellemiştir. Tiyatro ve Sinema Genel Kurumu'nun kurulması film yapımını kurumsallaştırmaya yönelik bir adım olsa da finansal yetersizlikler ve sansür mekanizmaları nedeniyle beklenen etkiyi yaratamamıştır. Gösterim pratikleri de kuzey ve güney bölgeleri arasındaki farklılıkları yansıtmaktadır.

Güneydeki sinema salonları, sömürge yönetiminin etkisiyle sömürgecilerin kültürel zevklerini ve eğilimlerini yansıtan bir yapıya bürünürken; kuzeydeki gösterimler bireysel çabalarla sınırlı kalmış ve daha çok yerel beğenilere hitap etmiştir. Bu parçalı yapı, ulusal ölçekte sürdürülebilir ve uyumlu bir sinema kültürü oluşmasını engellemiştir. 1980'lerde muhafazakâr dini söylemin yükselişi, resmî desteğin eksikliğiyle birleşerek sinema salonlarının kapanmasını hızlandırmış ve gösterimlerin askıya alınmasına yol açmıştır. Sinemayı koruyacak güçlü bir kültürel altyapının yokluğu, sektörün siyasi ve toplumsal gelişmeler karşısında savunmasız kalmasına neden olmuştur.

Bu kriz, 1990'larda televizyonun yaygınlaşması ve DVD korsanlığının artmasıyla daha da derinleşmiş; geleneksel sinemanın varlığı büyük ölçüde aşınmıştır. Bu zorlu koşullar, bir yandan sanatsal boşluk yaratırken diğer yandan yeni nesil yönetmenleri alternatif ifade biçimleri geliştirmeye yöneltmiştir. Sonuç olarak dijitalleşme, Yemen sinemasında üretim ve dağıtım koşullarını dönüştürmüştür; bağımsız sinemacıların görünürlüğünü artırarak uluslararası iş birliklerine kapı aralamıştır. Ancak sürdürülebilir bir sinema endüstrisi için yerel fon kaynaklarının güçlendirilmesi, dijital arşivleme altyapısının kurulması ve kültürel politikaların çeşitliliği destekleyecek şekilde yeniden yapılandırılması gerekmektedir. Bir sonraki bölümde Yemen sinemasının günümüzdeki durumu, kültürel varlığı ve modern teknolojinin şekillendirdiği yeni eğilimler ayrıntılı biçimde ele alınacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. DİJİTALLEŞMENİN YEMEN SİNEMASINDAKİ SÜREÇLERİ ÜRETİM VE DAĞITIM ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

3.1.ÇALIŞMANIN SORUNU

Bu çalışma, ülkenin sınırlı sinema altyapısı ve sosyo-politik zorlukları bağlamında dijital dönüşümün Yemen filmlerinin üretim ve dağıtım süreçlerini nasıl etkilediğini incelemektedir. Temel araştırma sorusu şudur: Dijitalleşme, Yemen filmlerinin yapım yöntemlerini ve dağıtım kanallarını nasıl yeniden şekillendirmiştir. Çalışma; dijital platformların ve sosyal medyanın film yapımını ve dağıtımını kolaylaştırmadaki rolünü analiz etmeyi, bu aşamalarda gelişen uygulamaları değerlendirmeyi ve dijitalleşmenin Yemen sinemasının yurt içi ve yurt dışındaki sürdürülebilir büyümesi ile görünürlüğü açısından sunduğu fırsatları ve karşılaştığı engelleri belirlemeyi amaçlamaktadır.

3.2.ÇALIŞMANIN ÖNEMİ

Bu çalışmanın önemi, hızla ilerleyen dijitalleşme süreci bağlamında Yemen film endüstrisinin üretim ve dağıtım boyutlarını odaklı bir biçimde incelemesinde yatmaktadır. Çalışma, dijital teknolojilerin Yemen filmlerinin yaratılma ve dolaşım biçimlerini nasıl yeniden şekillendirdiğini ve film yapımcılarının daha geniş ve çeşitli izleyici kitlelerine ulaşmalarını nasıl mümkün kıldığını vurgulamaktadır. Dijital üretim ve dağıtım süreçlerinde ortaya çıkan belirli zorluklar ile fırsatları ortaya koyarak; film yapımcılarına, prodüktörlere ve politika yapıcılara Yemen sinemasının büyümesini ve sürdürülebilirliğini destekleyen hedefe yönelik stratejiler geliştirmeleri için değerli veriler sunmaktadır. Ayrıca bu çalışma, Yemen'in gelişmekte olan film endüstrisinin akademik olarak anlaşılmasına katkı sağlamakta; Yemen filmlerinin görünürlüğünü ve etkisini artırmak amacıyla dijital platformlar ile sosyal medyanın nasıl etkin biçimde kullanılabileceğine dair pratik öneriler ortaya koymaktadır.

3.3.METODOLOJİ

Bu araştırma, betimsel-analitik bir metodolojik yaklaşım benimsemektedir. Harvard Üniversitesi'nden Catherine Cote'ye göre bu yaklaşım, konunun özelliklerini sistematik biçimde tanımlamakta ve bu tanımları kullanarak örüntüleri, ilişkileri ve altta yatan nedenleri belirlemeyi amaçlamaktadır. Çalışma, mantıksal açıklamalarla desteklenen ayrıntılı gözlemler sunarak “kim, ne, ne zaman, nerede ve nasıl” gibi temel araştırma sorularına yanıt aramaktadır. Veri toplama süreci; görüşmeler, gözlemler ve belge incelemeleri gibi nitel araştırma yöntemleri aracılığıyla yürütülmüştür. Toplanan veriler, olguların bütüncül biçimde yorumlanması ve açıklanması amacıyla hem betimsel hem de analitik akıl yürütme yöntemleri kullanılarak analiz edilmiştir. Bu bütünlük metodolojik yaklaşım, ayrıntılı betimleme ve dikkatli analiz yoluyla araştırma konusunun çok boyutlu biçimde anlaşılmasını sağlamaktadır (Cote, 2021).

3.4.ÇALIŞMA YÖNTEMİ

Bu çalışma, gerekli verilere ulaşmak amacıyla yapılandırılmış derinlemesine görüşme tekniğine dayanmaktadır. Nitel araştırma yöntemlerinden biri olan bu yaklaşım, katılımcıların deneyimlerini kendi ifadeleriyle ayrıntılı biçimde aktarmalarına olanak tanımış; araştırmacıya ise belirlenen soru setine bağlı kalmakla birlikte esnek biçimde yönlendirme yapma imkânı sunmuştur.

Dijitalleşmenin film üretimi ve dağıtımını üzerindeki etkilerini incelemek amacıyla amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu kapsamda Yemenli film yapımcılarına, yapılandırılmış görüşmeler aracılığıyla Yemen sineması ve dijitalleşmenin film üretimi ile dağıtımını üzerindeki etkilerine ilişkin sorular yöneltilmiştir. Elde edilen veriler, nitel veri analiz yöntemleri aracılığıyla değerlendirilmiştir.

Çalışma sürecinde öncelikle dijitalleşmenin Yemen sineması üzerindeki genel etkileri belirlenmiştir. Ardından amaçlı örnekleme yöntemi ile seçilen 40 film yapımcısı ile iletişime geçilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan sorular, Yemenli film yapımcılarının dijitalleşmenin film üretimi ve dağıtımını üzerindeki etkilerini nasıl algıladıklarını ortaya koymaya yönelik olarak hazırlanmıştır.

Mülakatlar, katılımcıların tamamının Türkçe bilmemesi nedeniyle Arapça olarak gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler, araştırmacı tarafından Türkçeye çevrilmiş ve bilgisayar ortamında düzenlenmiştir. Her görüşmeden sonra ses kayıtları deşifre edilerek yazıya aktarılmıştır. Görüşmelerden önce katılımcılara araştırmanın amacı, kapsamı ve süreci hakkında bilgi verilmiş; istedikleri anda çalışmadan çekilebilecekleri ifade edilmiştir. Katılımcıların kişisel verilerinin gizliliğini korumak amacıyla gerçek isimleri kullanılmamış, her katılımcıya bir kod numarası verilmiştir. Katılımcılar K1–K40 arasında numaralandırılmıştır.

Katılımcılara ilişkin bilgiler aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 1: Demografik yapı

Sıra No	Adı	Cinsiyet	Yaş grubu
K1	Ahmed K.	Erkek	35-45
K2	Ahmed H.	Erkek	25-35
K3	Ala'a H.	Kadın	25-35
K4	Ala'a Z.	Kadın	25-35
K5	Albaraa M.	Erkek	25-35
K6	Ali A.	Erkek	25-35
K7	Ammar Y.	Erkek	25-35
K8	Amr G.	Erkek	35-45
K9	Abdulrahman A.	Erkek	25-35
K10	Abdullah A.	Erkek	25-35
K11	Ali S.	Erkek	45- 55
K12	Ameen A.	Erkek	25-35
K13	Arif N.	Erkek	45- 55
K14	Aseel E.	Erkek	25-35
K15	Bader B.	Erkek	35-45
K16	Bilal Q.	Erkek	25-35
K17	Fahd A.	Erkek	25-35
K18	Fateh A.	Erkek	25-35
K19	Hadeel A.	Kadın	25-35

K20	Hashim A.	Erkek	35-45
K21	Huda J.	Kadın	25-35
K22	Jamal T.	Erkek	35-45
K23	Karrar A.	Erkek	25-35
K24	Khadija A.	Kadın	35-45
K25	Maryam D.	Kadın	25-35
K26	Mohsen A.	Erkek	25-35
K27	Mohammed K.	Erkek	25-35
K28	Mohammed T.	Erkek	25-35
K29	Mohammed A.	Erkek	25-35
K30	Naseem G.	Kadın	25-35
K31	Omar A.	Erkek	25-35
K32	Osama K.	Erkek	25-35
K33	Raghda J.	Kadın	25-35
K34	Saber W.	Erkek	25-35
K35	Safwat A.	Erkek	45-50
K36	Sara I.	Kadın	35-45
K37	Sundus A.	Kadın	25-35
K38	Wagdi A.	Erkek	35-45
K39	Yossef A.	Erkek	25-35
K40	Yousra I.	Kadın	25-35

3.4.VERİ TOPLAMA

Bu çalışmanın örneklemini, farklı demografik özelliklere sahip genç Yemenli film yapımcıları oluşturmaktadır. Örnekleme (%70) gibi yüksek bir oranla erkekler hakimken, kadınların oranı (%30)'dur. Katılımcıların büyük çoğunluğu genç ve orta yaş grubunda yoğunlaşmakta olup, 25-35 yaş aralığındakiler örneklemin yarısından fazlasını (%65) temsil etmektedir. Katılımcıların uzmanlık alanlarındaki çeşitlilik, araştırma açısından önemli bir değişken olarak değerlendirilmiştir. Bu çeşitliliğin, dijitalleşme sürecinde Yemen film yapımcılığına ilişkin deneyimleri, algıları ve yorumları etkilemesi öngörülmektedir. Çalışmanın örnekleme;

yönetmenler, görüntü yönetmenleri, senaristler, film eleştirmenleri, araştırmacılar ve diğer sinema profesyonellerinden oluşan geniş bir grubu kapsamaktadır. Bu seçimin temelinde, katılımcıların mesleki rollerinin dijitalleşme sürecini ve dijitalleşmenin Yemen sineması üzerindeki etkilerini nasıl değerlendirdiklerine ilişkin kuramsal varsayım yer almaktadır.

3.5. BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

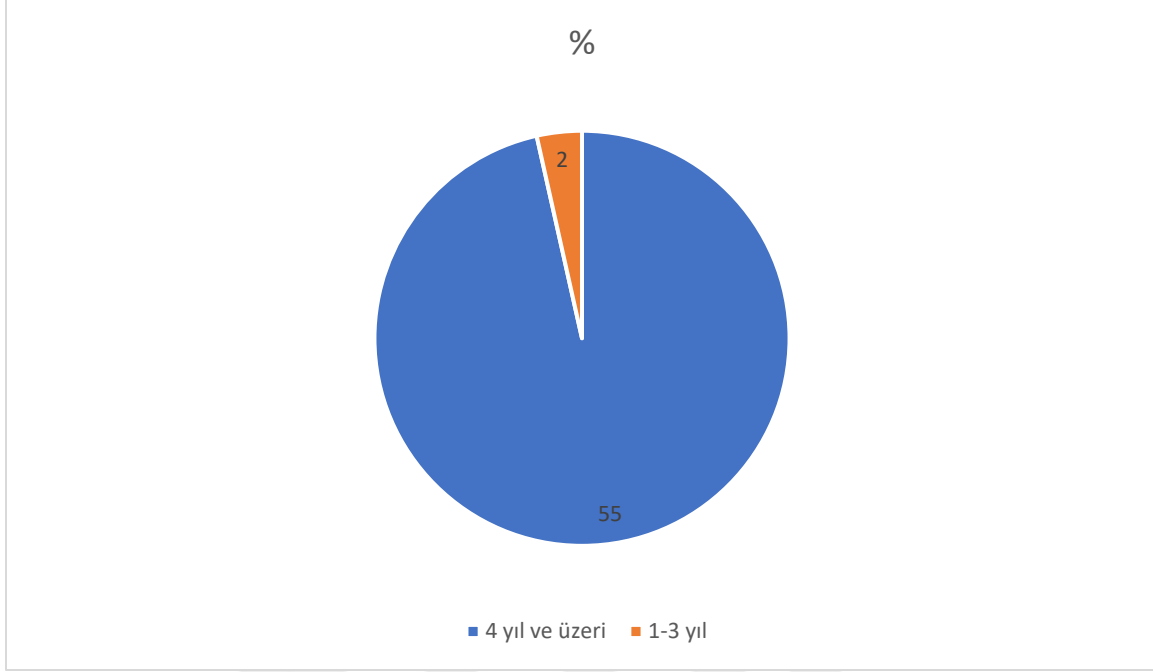
3.5.1. Sinema Sektöründeki Deneyimi

Katılımcıların sinema sektöründeki deneyim düzeylerini değerlendirmek amacıyla yöneltilen bu soru, sinema faaliyetlerine katılım sürelerini yapımcılık, oyunculuk, yönetmenlik ya da sektöre farklı biçimlerde katkı sağlama bağlamında belirlemeye yöneliktir. Böylece katılımcıların sektörde edindikleri deneyimin derinliği ve sürekliliği ölçülmektedir.

- 4 yıl ve üzeri: 26 katılımcı
- 1-3 yıl: 2 katılımcı

Diğer cevaplar:

- 1986'dan beri: 1 katılımcı
- 2010'dan beri: 1 katılımcı
- 2013'ten beri: 3 katılımcı
- 1963'te eski Yemen şehirlerindeki sinemaların ve reklamlarının eski fotoğraflarını belgelemek: 1 katılımcı
- 50 yıldan beri: 1 katılımcı
- 30 yıldan beri: 2 katılımcı
- 20 yıl tiyatro ve drama deneyimi: 1 katılımcı
- 16 yıldan beri: 1 katılımcı
- 10 yıldan beri: 1 katılımcı

Şekil 3. 1 Sinema sektöründeki deneyimi

Katılımcıların sinema sektöründeki deneyim düzeylerini incelendiğinde, büyük bir çoğunluğun “4 yıl ve üzeri” kategorisinde yer aldığı görülmektedir. Bunun yanında “2013’ten beri”, “10 yıldan beri”, “30 yıldan beri”, “50 yıldan beri” ve “1963’ten beri” gibi uzun soluklu deneyimleri belirten yanıtlar, sektörde köklü bir geçmişe sahip öncü kuşağın varlığına işaret etmektedir. Öte yandan, “1–3 yıl” aralığında deneyime sahip katılımcılar ile 2010 sonrası sektöre dahil olan bireyler, milenyum sonrası sinema üretimlerinin ve dijital dönüşümün temsilcisi olarak değerlendirilebilir. Bu grup, sinema alanındaki teknolojik değişimlere hızla uyum sağlayan, yeni medya dinamiklerine hâkim bir nesli yansıtmaktadır. Bu iki kuşağın bir arada yer alması, araştırma bulgularına hem tarihsel bir derinlik hem de güncel bir perspektif kazandırmakta; böylece sektörel farkındalığın geçmişe dayalı bilgiyle günümüz teknolojik dönüşümünü harmanlayan bilişsel bir dengeye dayandığını göstermektedir.

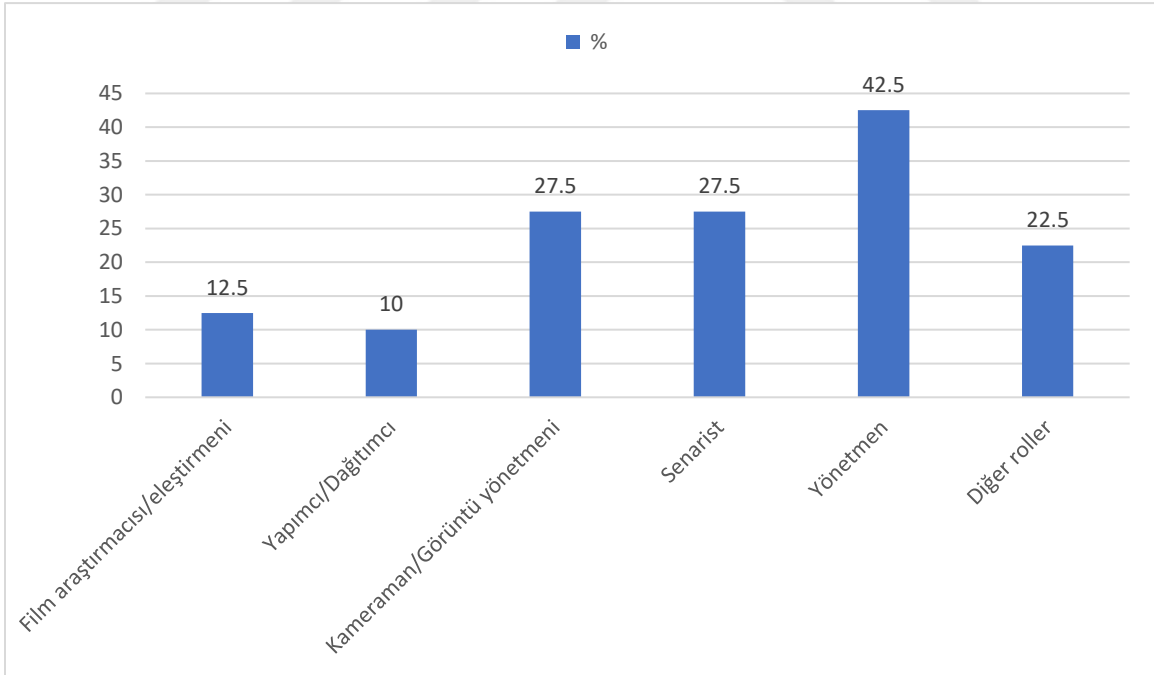
3.5.2. Sinema Sektöründeki Mesleği

- Yönetmen: 17 katılımcı (%42,5)

- Senarist: 11 katılımcı (%27,5)
- Kameraman/Görüntü yönetmeni: 11 katılımcı (%27,5)
- Yapımcı/Dağıtımçı: 4 katılımcı (%12,5)
- Film araştırmacısı/eleştirmeni: 5 katılımcı (%10)

Diğer cevaplar:

- Oyuncu: 1 katılımcı (%2,5)
- Kostüm tasarımcısı: 1 katılımcı (%2,5)
- Senaryo yazımında kültür editörü ve medya eğitmeni: 1 katılımcı (%2,5)
- Medya yapımcısı ve sunucu/senarist: 1 katılımcı (%2,5)
- Araştırmacı ve fotoğraf belgeselcisi: 1 katılımcı (%2,5)
- Sinema salon sahibi: 1 katılımcı (%2,5)
- Kreatif direktör: 1 katılımcı (%2,5)
- Yönetmen yardımcısı/yapım müdürü: 1 katılımcı (%2,5)

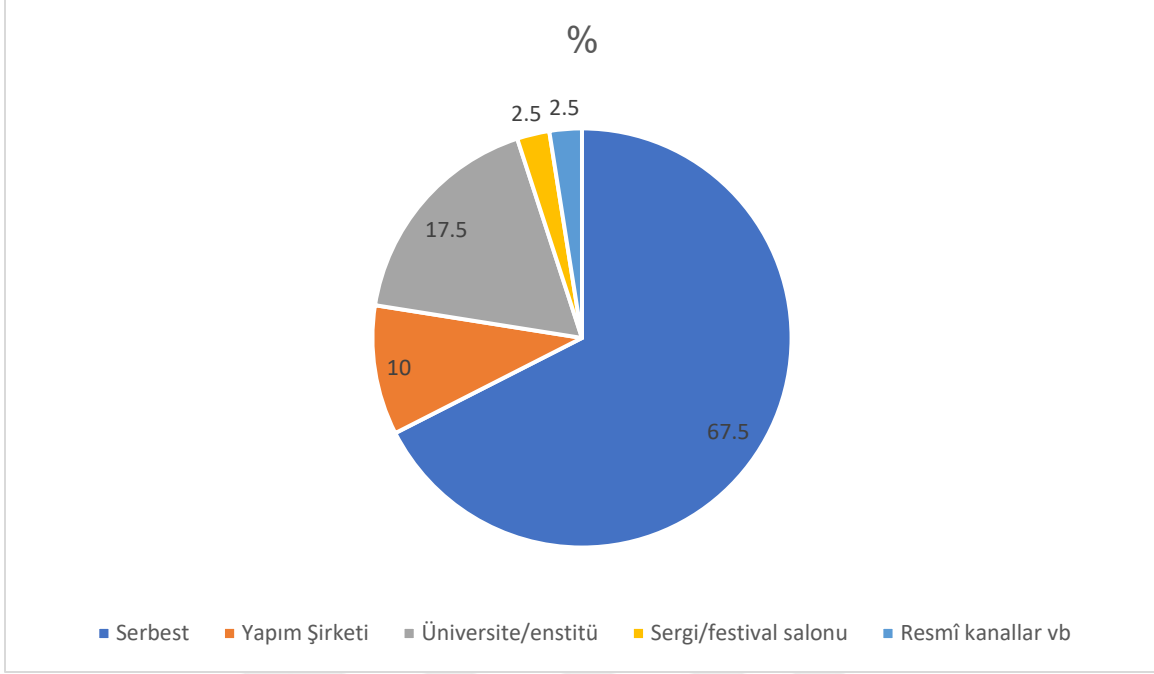
şekil 3. 2 Sinema sektöründeki mesleği

Sonuçlara göre, görüşmede katılan film yapımcılarının üstlendikleri rolleri göstermektedir. Katılımcılar birden fazla rol seçme şansına sahip olduklarından, yüzdeler örneklem üyeleri arasında her bir rolün sıklığını yansıtmaktadır.

- **Yönetmenlik en önemli roldür:** Yönetmenlik (%42,5) ile listenin başında yer almakta ve bu da katılımcıların çoğunluğunun kendilerini bu liderlik rolünde gördüğünü doğrulamaktadır.
- **Temel teknik roller:** Senarist rolü (%27,5) ile ikinci sırada yer alırken, onu (%27,5) ile fotoğrafçı/görüntü yönetmeni takip etmektedir. Bu oranlar, üretim sürecindeki temel sanatsal rollerin önemini yansıtmaktadır.
- **Rol çeşitliliği:** Sonuçlar, yapım/dağıtım (%10) ve film araştırmacısı/eleştirmeni (%12,5) gibi daha az yaygın rollerde de çeşitlilik olduğunu göstermektedir. Örneklem ayrıca bireysel becerilerin çeşitliliğini ve katılımcıların deneyimlerinin toplamını yansıtan diğer benzersiz rolleri de içermektedir.

3.5.3. Sinema Sektöründeki Çalışma Türü

- **Serbest:** 27 katılımcı (%67,5)
- **Üniversite/Enstitü:** 7 katılımcı (%17,5)
- **Yapım Şirekt:** 4 katılımcı (%10)
- **TV kanallar vb:** 1 katılımcı (%2,5)
- **Sinema salonu:** 1 katılımcı (%2,5)

Şekil 3. 3 Sinema sektöründeki çalışma türü

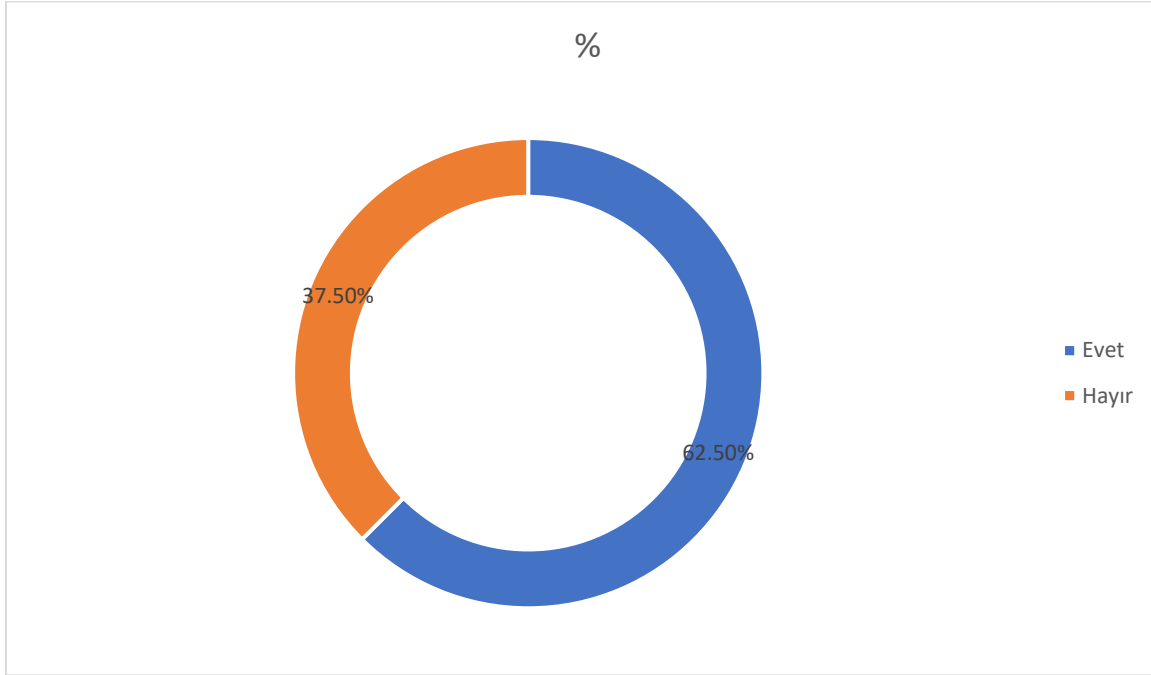
Sonuçlara göre, katılanların büyük çoğunluğunun (%67,5) serbest meslek sahibi olduğunu göstermektedir. Bu yüksek oran, Yemen'deki sinema endüstrisinin yapım şirketleri veya resmi kanallar gibi kurumsallaşmış yapılardan ziyade bireysel çabalara ve kişisel inisiyatlara dayandığını ortaya koymaktadır. Bu durum, Yemen'deki mevcut sinema hareketinin doğasını yansıtmakta; destekleyici kurumların yetersizliği nedeniyle sinemacılar, yaratıcı vizyonlarına ulaşmak için bağımsız çalışmaya yönelmektedir. Üniversite/enstitü ya da resmi kanallarda çalışanların düşük oranı da bu durumu doğrulamaktadır. Sektörün kurumsal yapısı halen sınırlı düzeyde kalmaktadır.

3.5.4. Dijitalleşmenin Üretim Maliyetlerine Etkisi

Katılımcıların dijital dönüşümün film yapım maliyetleri üzerindeki etkisine ilişkin algılarını değerlendirmek amacıyla yöneltilen bu soru, dijital teknolojinin yazım, çekim, kurgu ve post prodüksiyon aşamalarında kullanılması sonucunda yapım maliyetlerinin ne ölçüde azaldığı veya arttığına ilişkin görüşlerini incelemektedir. Bu ölçek, katılımcıların dijital dönüşümün film yapım

sürecinde ekonomik verimliliği artırmaya ve kaynak tasarrufuna nasıl katkıda bulunduğuna ilişkin algılarını ölçmektedir.

- **Evet:** 25 katılımcı (%62,5)
- **Hayır:** 15 katılımcı (%37,5)

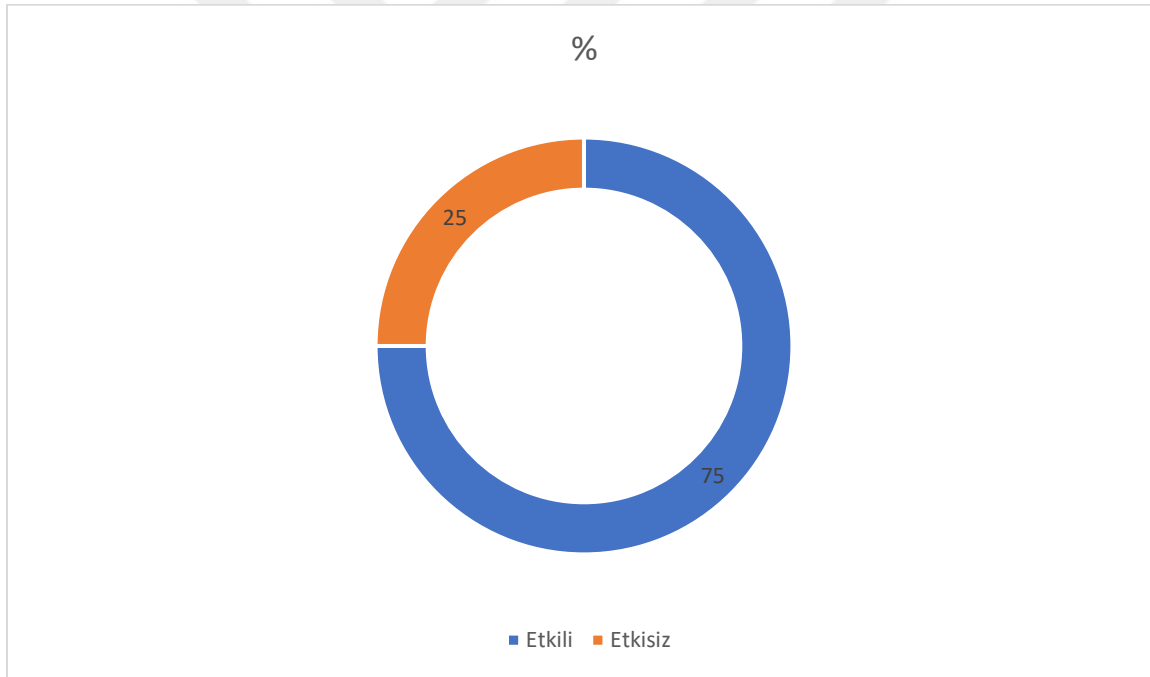
Şekil 3. 4 Dijitalleşmenin üretim maliyetlerine etkisi

Sonuçlara göre, katılanların çoğunluğunun (%62,5) dijitalleşmenin Yemen filmlerinin üretim maliyetlerini düşürdüğüne inandığını göstermektedir. Bu bulgu, modern kameralar ve mevcut düzenleme yazılımları gibi dijital araçların, film yapımcılarının çalışmalarını geleneksel yöntemlere göre daha düşük maliyetle üretmelerine olanak tanıdığını ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, (%37,5)'lük bir kesim aynı görüşte değildir; bu da diğer zorlukların (finansman, ekipman ve altyapı gibi) toplam üretim maliyeti üzerinde daha etkili olabileceğini göstermektedir.

3.5.5. Film Yayıncılığında Dijital Yayın Platformların Etkinliği

Katılımcıların dijital yayın platformlarının etkinliğine ilişkin algılarını değerlendirmek amacıyla yöneltilen bu soru, bu platformların filmlere kolay erişim sağlama, içerik çeşitlendirme ve dijital sinema deneyimini destekleme becerilerine ilişkin görüşlerini incelemektedir. Bu ölçüm, katılımcıların bu platformların geleneksel kanallara kıyasla izleme deneyimi üzerindeki etkisine ilişkin algılarını ve yayın kalitesi ile sinematik içeriğin genel organizasyonuna ilişkin değerlendirmelerini ölçmektedir.

- **Etkili:** 30 katılımcı (%75)
- **Etkisiz:** 10 katılımcı (%25)

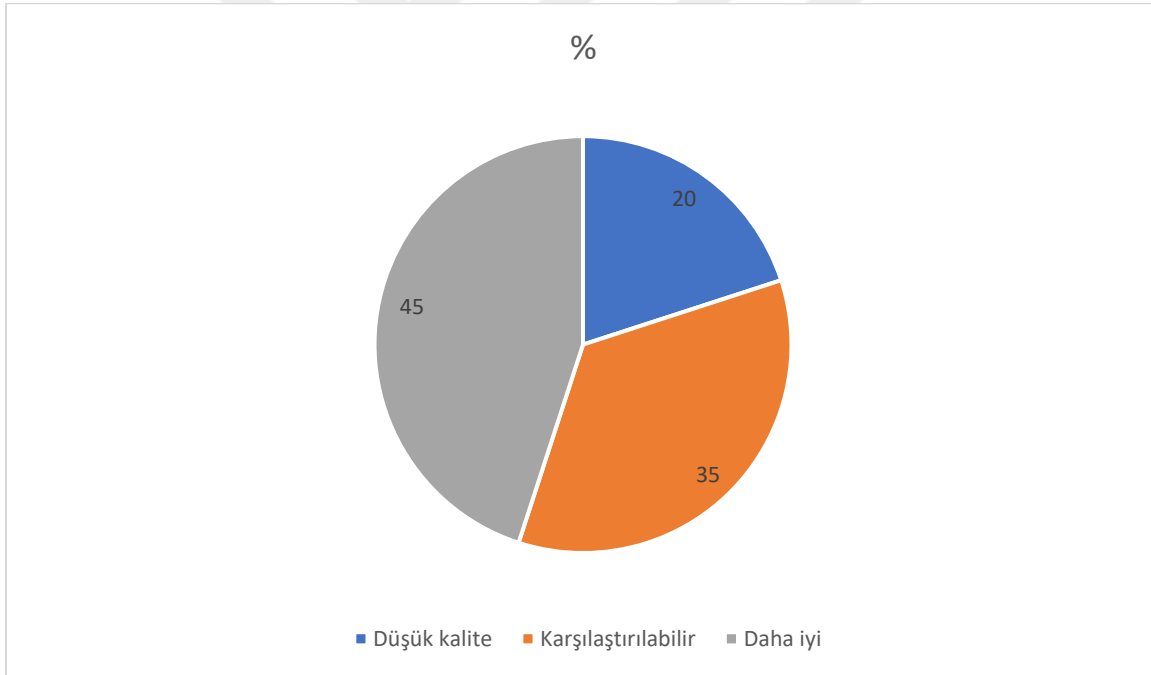
Şekil 3. 5 Film Yayıncılığında Dijital Platformların Etkinliği

Sonuçlara göre, Film yapımcılarının yanıtları, dijital platformların film yayınlamada daha etkili olduğuna dair güçlü bir inanç olduğunu göstermektedir. Katılımcıların (%75)'i dijital platformların daha geniş bir izleyici kitlesine ulaşmada ve Yemen'deki tiyatro altyapısı eksikliğini aşmada önemli bir araç olduğunu belirtmiştir.

3.5.6. Dijital Yayın Platformlarda İçerik Kalitesi

Katılımcıların dijital yayın platformlardaki sinematik içerik kalitesine ilişkin algılarını değerlendirmek amacıyla yöneltilen bu soru, gönderilen eserlerin senaryo, yönetmenlik ve anlatı yapısı gibi unsurları da içeren yaratıcı ve sanatsal düzeyine ilişkin görüşlerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Bu ölçek, katılımcıların dijital platformların özgünlük, derinlik ve sanatsal kalite açısından sinematik içerik gelişimi üzerindeki etkisine ilişkin algılarını ölçmektedir.

- **Düşük kalite:** 8 katılımcı (%20)
- **Karşılaştırılabilir:** 14 katılımcı (%35)
- **Daha iyi:** 18 katılımcı (%45)

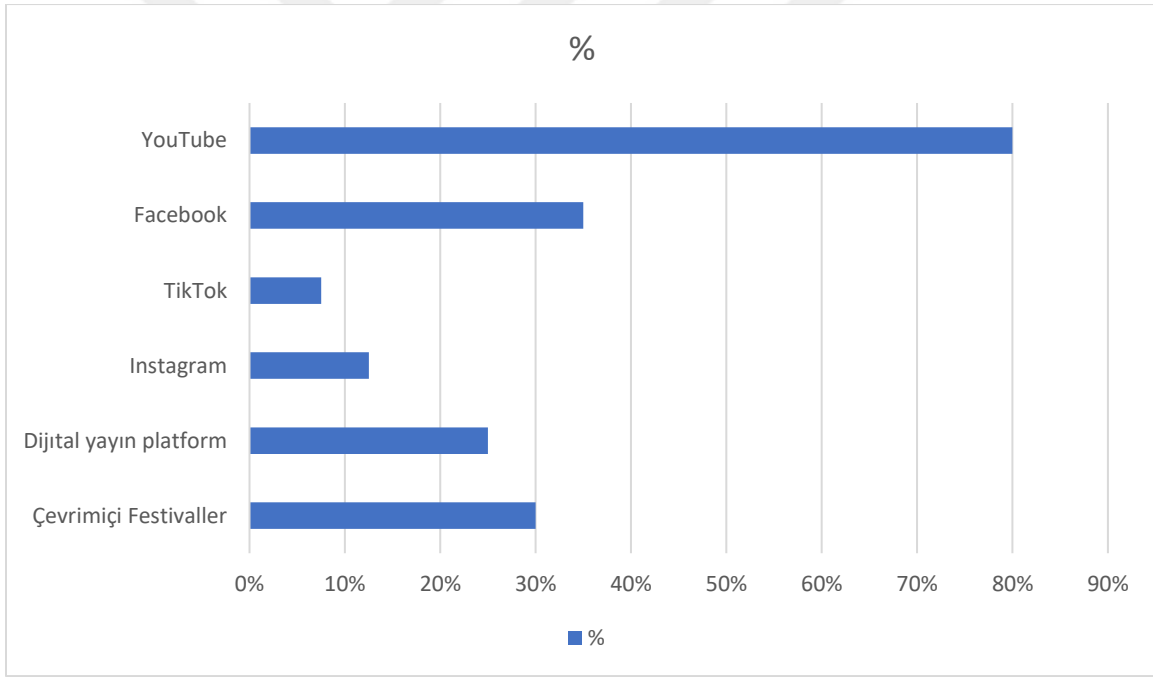
Şekil 3. 6 Dijital yayın platformlarda üretim kalitesi

Sonuçlara göre, katılımcılar arasında Dijital Yayın Platformlarda İçerik Kalitesi konusunda (%45) kalitenin daha düşük olduğuna inanmakta, bu durum da zayıf teknik yetenekler veya alandaki deneyim eksikliğiyle ilgili klişelerin devam ettiğini göstermektedir. Ancak katılanların yarısından fazlası (%60); “karşılaştırılabilir” ve “daha iyi” yanıtları birleştirildiğinde), kalitenin daha düşük olmadığını ve hatta geleneksel filmleri geride bırakabileceğini düşünmektedir. Bu oran yalnızca

bir rakam değil, aynı zamanda film yapımcılarının önemli bir bölümünün teknolojik gelişmelerin ve dijital platformların potansiyelinin kaliteyi artırma ve geleneksel prodüksiyonla ilişkili bazı kısıtlamaların (yüksek maliyet veya dağıtım zorluğu gibi) üstesinden gelme fırsatları yarattığını fark etmeye başlamasıyla profesyonel inançlardaki değişimi yansıtmaktadır.

3.5.7. Yemen Sinemanın En Yaygın Dağıtım Kanalları

Bu soru, geleneksel sinemaların olmadığı bir ortamda, bağımsız olarak üretilen bir Yemen filminin yaygın dağıtımını sağlamak için en etkili ve olası platformu veya kanalı (YouTube, Facebook, TikTok veya Dijital yayın platformlar ve çevrimiçi festivaller) belirlemeyi amaçlamaktadır.

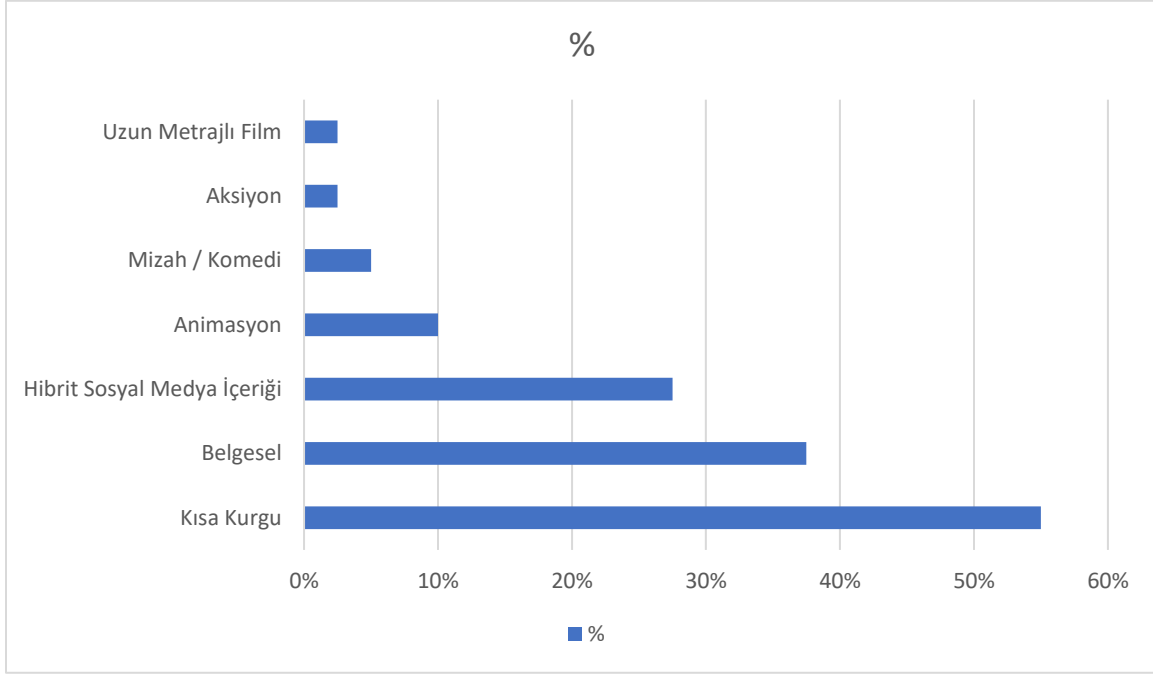

Şekil 3. 7 Yemen Sinemanın En Yaygın Dağıtım Kanalları

Sonuçlara göre, Yemenli film yapımcılarının gelecekte en çok güvendiği kanalın (%80) YouTube'u tercih etmektedir. Bu durum, platformun ücretsiz ve kolay erişilebilir olmasından kaynaklanmakta olup, YouTube'u Yemenli filmlerin yayınlamak için en etkili araç hâline getirmektedir. Facebook (%35) ve çevrimiçi festivaller (%30) ise sosyal platformların ve sanal festivallerin kültürel ortam üzerindeki önemini yansıtan diğer önemli seçeneklerdir. Dijital yayın

platformları (%25) hâlen ikincil bir seçenek olarak görülmekte olup, bu durum Yemenli film yapımcıları açısından mali zorlukların devam ettiğini göstermektedir.

3.5.8. Yemen Sinemanın Dijital Çağın En Başarılı Film Türleri

Şekil 3. 8 Yemen Sinemanın Dijital Çağın En Başarılı Film Türleri

Verilere göre, katılımcıların (%55) kısa kurgu filmlerin dijital çağda en başarılı ve popüler olduğunu göstermektedir. Bunu, film yapımcılarının (%27.5)'i tarafından tercih edilen ve sosyal medya platformlarının hakimiyetini ile izleyicilerin kısa ve yenilikçi içerik tercihlerini doğrulayan hibrit sosyal medya içerikleri takip etmektedir. Belgeseller (%37.5) ile üçüncü sırada yer almakta olup, bu durum gerçekliğe dayalı içeriklere ve ciddi konulara ilginin varlığını göstermektedir. Öte yandan, uzun metrajlı filmlerin en az popüler ve başarılı olması, özellikle Yemenli film yapımcılarının karşılaştığı üretim zorluklarında, dijital platformların bu tür filmler için ideal bir ortam olmadığını doğrulamaktadır.

3.5.9. Dijitalleşmenin Öncesi Yemen Sineması

Bu soru, Dijitalleşmenin öncesi Yemen sinema kültürünün genel görünümünü betimlemeyi amaçlamakta; sinema salonlarının durumu, üretim düzeyi, geleneksel zorluklar ve dönemin kültürel atmosferine odaklanmaktadır.

Tablo 2: Dijitalleşme öncesi dönemde Yemen Sineması

Soru	Anahtar kelimeler	Tematik kodlama
Yemen sineması dijital dönüşüm öncesi gerçekliğini nasıl tanımlarsınız?	<ul style="list-style-type: none">• Sinema sadece eğlence• Altyapı zayıflığı• Pahalı ekipman• Üretim zorluğu• Sınırlı dağıtım• Devlet desteğinin eksikliği• Eğitim eksikliği• Televizyonun yaygınlaşmasının sinema izleyici sayısını düşürmesi	<ul style="list-style-type: none">• Eğlence• Kapanış• Savaş• Desteksizlik• Maliyet• Televizyon• Baskı• Erişimsizlik

Tablo 3: Dijital dönüşüm öncesi tematik tekrar sayısı tablosu

Kod	Tekrar sayısı	Yüzde %
Eğlence	19	28.8%
Kapanış	6	9.1%
Siyasi ve ekonomik zorluklar	8	12.1%
Desteksizlik	12	18.2%
Maliyet	6	9.1%
Televizyon	4	6.1%

Baskı	5	7.6%
Erişimsizlik	6	9.1%
Toplam	66	100%

Tematik analize göre, dijitalleşme öncesi Yemen sinemasının çok boyutlu bir kriz içinde olduğunu göstermektedir. Sinemanın toplumsal algısındaki sıklık (%28,8), sistemik desteksizlik (%18,2) ve siyasi-ekonomik istikrarsızlık (%12,1), sektörün gelişiminin önündeki temel engeller olarak belirginleşmektedir. Bu yapısal sorunlar, yüksek maliyetler, altyapı yetersizlikleri, sansür baskıları ve sınırlı dağıtım olanaklarıyla birleşerek, Yemen sinemasının dijital öncesi dönemde marjinal ve sürdürülebilir olmayan bir konumda kalmasına neden olmuştur. Bu analitik çerçeve, dijitalleşme sürecinin Yemen sineması için ne denli kritik bir dönüm noktası oluşturduğunu anlamak açısından önem taşımaktadır.

3.5.10. Dijitalleşmenin Sonrası Yemen Sineması

Bu soru, dijitalleşme ve internetin Yemen sineması üzerindeki doğrudan etkilerini; üretim kolaylığı, içeriğin yaygınlaşması, izleyici farkındalığındaki değişimler ve teknolojinin genel sinema manzarasını iyileştirip iyileştirmediği yönlerinden analiz etmeyi amaçlamaktadır.

Tablo 4: Dijitalleşmenin Sonrası Yemen Sineması

Soru	Anahtar kelimeler	Tematik kodlama
<i>Yemen sineması dijital dönüşüm sonrası gerçekliğini nasıl tanımlarsınız?</i>	<ul style="list-style-type: none"> Dijitalleşmenin Farkındalık Artışı Genç Neslin İlgi ve Katılımı Savaş ve Sosyo-Politik Kısıtlamalar Daha ucuz ekipmanı Yayımla Fırsat 	<ul style="list-style-type: none"> Farkındalık Gerileme Temelsizlik Algı Eğitim Platformlar

Tablo 5: Dijitalleşmenin sonrası tematik tekrar sayısı tablosu

Kod	Tekrar sayısı	Yüzde %
Farkındalık	15	27.8%
Gerileme	11	20.4%
Temelsizlik	4	7.4%
Algı	7	13.0%
Eğitim	11	20.4%
Platformlar	6	11.1%
Toplam	54	100%

Tematik analize göre, dijitalleşme sonrası Yemen sinemasının paradoksal bir durumda olduğunu göstermektedir. Bir yandan dijital teknolojiler, sinema farkındalığını artırmış (%27,8), eğitim ve genç katılımını teşvik etmiş (%20,4), dijital platformlar aracılığıyla yeni dağıtım kanalları açmış (%11,1) ve toplumsal algıyı dönüştürmüştür (%13,0). Diğer yandan savaş, sosyo-politik kısıtlamalar ve yapısal yetersizlikler nedeniyle gerileme (%20,4) ve temelsizlik (%7,4) sorunları sürmektedir.

Bu analitik çerçeve, dijitalleşmenin Yemen sineması için önemli fırsatlar sunduğunu, ancak bu potansiyelin tam anlamıyla gerçekleşmesi için sistemik müdahalelere ihtiyaç duyulduğunu ortaya koymaktadır. Dijital araçlar gerekli ancak yeterli değildir; kurumsal destek, finansman mekanizmaları ve siyasal istikrar olmaksızın, Yemen sineması dijital çağda da kırılğan ve sürdürülebilir olmayan bir konumda kalmaya devam edecektir.

3.5.11. Dijitalleşmenin Yemen Sinemasına Getirdiği Zorluklar

Bu soru, dijitalleşmenin Yemen sinema endüstrisinde yarattığı yeni engelleri; özellikle küresel platformlardaki rekabet, fikrî mülkiyet hakları sorunları ve dijital standartlara uyum sağlamak amacıyla üretim kalitesini artırma gerekliliği açısından incelemeyi amaçlamaktadır.

Tablo 6: Dijitalleşmenin Yemen Sinemasına Getirdiği Zorluklar

Soru	Anahtar kelimeler	Tematik kodlama
Dijitalleşmenin Yemen sineması için yarattığı en önemli zorluklar nelerdir?	<ul style="list-style-type: none">• Film yapımı için gerekli teknik, dijital ve fiziksel altyapının yetersizliği• Film üretimi için maddi destek ve yatırım eksikliği• Siyasi İstikrarsızlık• Sinema eğitimi, teknik bilgi ve profesyonel beceri eksikliği• Elektrik kesintileri ve zayıf internetin dijital prodüksiyonu engellemesi• telif hakları ve korsanlık sorunları• Çekim izinleri ve yasal süreçlerde yaşanan zorluklar• Dijital fırsatların ülkede dengesiz dağılması	<ul style="list-style-type: none">• Altyapı• Finansman• Sansür• Eğitim• Bürokrasi

Tablo 7: Dijitalleşmenin Yemen Sinemasına getirdiği zorluklar tematik tekrar sayısı tablosu

Kod	Tekrar sayısı	Yüzde %
Altyapı	9	22.5%
Finansman	10	25%

Sansür	10	25%
Eğitim	5	12.5%
Bürokrasi	6	15%
Toplam	40	100%

Tematik analize göre, dijitalleşmenin Yemen sineması için teknolojik kolaylıklar sağlamasına karşın, yapısal zorlukların dijital dönüşümün potansiyelini sınırladığını göstermektedir. Finansman eksikliği (%25) ve sansür baskısı (%25), dijital çağda bile en kritik engeller olarak öne çıkmakta; bunları altyapı yetersizliği (%22,5), bürokratik engeller (%15) ve eğitim eksikliği (%12,5) takip etmektedir.

Bu analitik çerçeve, dijitalleşmenin gerekli ancak yeterli olmadığını, Yemen sinemasının sürdürülebilir gelişimi için finansman mekanizmalarının oluşturulması, ifade özgürlüğünün güvence altına alınması, altyapı yatırımlarının yapılması, yasal çerçevelerin sadeleştirilmesi ve sistematik eğitim programlarının geliştirilmesi gibi çok yönlü müdahalelere ihtiyaç duyulduğunu ortaya koymaktadır. Dijital araçlar, bu yapısal sorunlar ele alınmadan Yemen sinemasını sürdürülebilir bir endüstriye dönüştürmeye yetmeyecektir.

3.5.12. Dijitalleşmenin Yemen Sinemasında Üretim Süreçlerine Sağladığı Olanaklar

Bu soru, Dijitalleşmenin Yemen Sineması üretim süreçlerine getirdiği olumlu değişimleri; ekipman maliyetlerinin azalması, gelişmiş düzenleme yazılımlarına erişim, bağımsız film yapımcıları için çevrimiçi öğrenme ve eğitim olanaklarının artışı gibi unsurlar üzerinden değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Tablo 8: dijitalleşmenin Yemen Sinemasında üretim süreçlerine sağladığı olanaklar

Soru	Anahtar kelimeler	Tematik kodlama
<i>Dijitalleşmenin Yemen sineması üretimi için</i>	<ul style="list-style-type: none"> Düşük üretim maliyetleri Uygun fiyatlı kurgu programları 	<ul style="list-style-type: none"> Erişim Kolaylık Maliyet

yarattığı
fırsatlar
nelerdir?

- Dijital kameralar & telefonlar
 - Gerçekçi filmler
 - Kısa film artması
 - Üretim sürecinin daha hızlı ve pratik hale gelmesi
 - Dijitalleşmenin bazı bölgelerde ve koşullarda etkisinin sınırlı olması.
- Sınırlı

Tablo 9: Yemen Sinemasında dijitalleşmenin üretim süreçlerine sağladığı olanaklar tematik tekrar sayısı tablosu

Kod	Tekrar sayısı	Yüzde %
Maliyet	24	40.7%
Kolaylık	19	32.2%
Erişim	9	15.3%
Sınırlı	7	11.9%
Toplam	59	100%

Tematik analize göre, dijitalleşmenin Yemen sinemasında üretim süreçlerini köklü biçimde dönüştürdüğünü, özellikle maliyet düşüşü (%40,7), üretim kolaylığı (%32,2) ve araçlara erişim (%15,3) açısından önemli fırsatlar yarattığını göstermektedir. Dijital kameralar, uygun fiyatlı kurgu yazılımları ve çevrimiçi öğrenme kaynakları, analog dönemin pahalı ve karmaşık üretim süreçlerini demokratikleştirmiş, bağımsız sinema hareketinin canlanmasına ve özellikle kısa film üretiminde kayda değer artışa katkıda bulunmuştur.

Ancak bu olanakların heterojen dağılımı (%11,9), dijital uçurumun Yemen sinema ortamında da geçerli olduğunu, teknolojik erişimin sosyo-ekonomik ve coğrafi eşitsizliklerle kesiştiğini ortaya koymaktadır. Bu analitik çerçeve, dijitalleşmenin üretim aşamasında Yemen sineması için somut ve ölçülebilir faydalar sağladığını, ancak bu faydaların tam potansiyelinin gerçekleşmesi için altyapı yatırımları, eşit erişim politikaları ve bölgesel dengesizliklerin giderilmesi gibi yapısal müdahalelere ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. Dijital araçlar gerekli koşuldur; ancak yeterli koşul, bu araçların tüm bölgelerde ve koşullarda erişilebilir ve kullanılabilir olmasıdır.

3.5.13. Yemen Sinemasında Dijitalleşmenin Dağıtım Süreçlerine Sağladığı Olanaklar

Bu soru, Yemen’de geleneksel sinema salonlarının yokluğunda, dijital teknolojinin filmleri izleyiciye ulaştırmak için sunduğu yeni mekanizmaları incelemeyi amaçlamaktadır. Özellikle sosyal medya platformları, küresel dijital mecralar ve çevrimiçi film festivalleri, Yemenli film yapımcıları için yeni bir dağıtım ekosistemi oluşturmuştur.

Tablo 10: Yemen Sinemasında dijitalleşmenin dağıtım süreçlerine sağladığı olanaklar

<i>Soru</i>	<i>Anahtar kelimeler</i>	<i>Tematik kodlama</i>
<i>Dijitalleşmenin Yemen sineması dağıtımını için yarattığı fırsatlar nelerdir?</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Uluslararası festivallere katılımın artması • Sinema salonlarına alternatif dijital platformların kullanması • Platformlar aracılığıyla görünürlük ve etkileşim sağlanması • İzleyiciye ve platformlara kolay erişim sağlanması • Çevrimiçi ve dijital platformların öğrenme ve deneyim kazandırması 	<ul style="list-style-type: none"> • Bağımsızlık • Gelişim • Eğitim • Alternatif • Erişim

- Filmlerin bağımsız olarak dağıtılması

Tablo 11: Yemen Sinemasında dijitalleşmenin dağıtım süreçlerine sağladığı olanaklar tematik tekrar sayısı tablosu

<i>Kod</i>	<i>Tekrar sayısı</i>	<i>Yüzde %</i>
Bağımsızlık	10	19.6%
Gelişim	19	37.3%
Eğitim	5	9.8%
Alternatif	7	13.7%
Erişim	10	19.6%
Toplam	51	100%

Tematik analize göre, dijitalleşmenin Yemen sinemasında dağıtım süreçlerini köklü biçimde dönüştürdüğünü, özellikle uluslararası görünürlük ve gelişim (%37,3), dağıtım bağımsızlığı (%19,6), izleyici erişimi (%19,6), alternatif platformlar (%13,7) ve eğitim olanakları (%9,8) açısından önemli fırsatlar yarattığını göstermektedir. Dijital platformlar, geleneksel sinema salonlarının ve televizyon yayıncılığının yokluğunun yarattığı boşluğu doldurmuş, Yemen filmlerinin yerel ve küresel izleyicilerle buluşmasını mümkün kılmıştır.

Geleneksel dağıtım modelinden dijital yayın akışı modeline geçiş, film yapımcılarına özerklik kazandırmış, yaratıcı vizyonlarını ticari baskılardan korumalarını sağlamış ve izleyicileriyle doğrudan etkileşim kurmalarına olanak tanımıştır. Uluslararası festivallere katılımın artması, küresel platformlarda görünürlük kazanılması ve diaspora toplulukları ile kültürel bağların güçlendirilmesi, dijital dağıtımın stratejik değerini ortaya koymaktadır.

Bu analitik çerçeve, dijitalleşmenin dağıtım aşamasında üretim aşamasına göre daha az yapısal sınırlılıkla karşılaştığını, çünkü dijital platformların altyapı gereksinimleri karşıladığını ve

erişilebilir olduğunu göstermektedir. Ancak dijital dağıtımın tam potansiyelinin gerçekleşmesi için internet erişiminin iyileştirilmesi, dijital okuryazarlığın artırılması ve sürdürülebilir gelir modellerinin (monetization) geliştirilmesi gerekmektedir. Dijital platformlar, Yemen sinemasının hayatta kalması ve uluslararası tanınırlık kazanması için kritik bir yaşam çizgisi oluşturmaktadır.

3.5.14. Mevcut Teknolojik Gelişmelerinde Yemen sinemasının Gelecek Vizyonu

Bu soru, katılımcıların Yemen sinemasının geleceğine dair beklentilerini değerlendirmeyi ve teknolojik gelişmelerin yapısal ve politik engelleri aşarak gelişen bir sektöre dönüşüp dönüşmeyeceğini; yoksa geleceğin teknolojinin ötesindeki sosyoekonomik ve politik faktörlere mi bağlı kalacağını ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Tablo 12: Mevcut Teknolojik Gelişmelerinde Yemen sinemasının Gelecek Vizyonu

Soru	Anahtar kelimeler	Tematik kodlama
<i>Mevcut teknolojik gelişmelerde Yemen sinemasının geleceğini nasıl görüyorsunuz?</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Geleceğe dair pozitif beklentiler • Yeni üretim ve erişim fırsatları sunulması • Kurumsal destek eksikliklerine bağlı olması • Bağımsız gençlik sineması • Yemen mirasını filmlere aktarması • Kötü yaşam koşulları ve göç, yetenek kaybetmesi 	<ul style="list-style-type: none"> • Umut • Dijital fırsat • Siyasi ve ekonomik zorlukları • Altyapı eksikliği • Genç yetenek

Tablo 13: Yemen sinemasının gelecek vizyonu tematik tekrar sayısı tablosu

Kod	Tekrar sayısı	Yüzde %
Umut	6	13.3%

Dijital fırsat	10	22.2%
Siyasi ve ekonomik zorlukları	9	20%
Altyapı	5	11.1%
Genç yetenek	15	33.3%
Toplam	35	100%

Tematik analize göre, Yemen sinemasının geleceğine dair katılımcı perspektifinin temkinli bir iyimserlik taşıdığını göstermektedir. Genç yetenekler (%33,3), dijital fırsatlar (%22,2) ve kültürel umut (%13,3), toplam (%68,8)'lik oranla geleceğe dair pozitif beklentilerin temelini oluşturmaktadır. Ancak siyasi ve ekonomik zorluklar (%20) ile altyapı eksikliği (%11,1), bu umutlu vizyonun gerçekleşmesini tehdit eden yapısal engeller olarak varlığını sürdürmektedir. Genç yetenek temasının belirgin baskınlığı, Yemen sinemasının geleceğinin öncelikli olarak yeni kuşak sinemacıların yaratıcılığına, enerjisine ve dijital yetkinliklerine dayandığını ortaya koymaktadır.

Bağımsız gençlik sineması hareketi, kurumsal destek mekanizmalarının yetersizliğine karşın Yemen kültürel mirasını, yerel anlatıları ve güncel gerçeklikleri küresel platformlarda görünür kılma potansiyeline sahiptir. Dijital teknolojilerin sunduğu fırsatlar (%22,2), yapay zekâ, bulut tabanlı işbirliği ve yeni dağıtım modellerinin Yemen sinemasını daha da demokratikleştirebileceğini göstermektedir. Ancak bu potansiyelin gerçekleşmesi, siyasal istikrarın sağlanmasına, ekonomik krizin aşılmasına, altyapı yatırımlarının yapılmasına ve sürdürülebilir finansman mekanizmalarının oluşturulmasına bağlıdır.

Bu analitik çerçeve, Yemen sinemasının geleceğinin teknolojik determinizme indirgenemeyeceğini, yapısal reformlar, kurumsal destek ve siyasal iradenin bir arada gerçekleşmesiyle sürdürülebilir bir sinema endüstrisinin inşa edilebileceğini ortaya koymaktadır. Genç yeteneklerin motivasyonu, dijital araçların potansiyeli ve kültürel mirasın zenginliği, zorlu koşullara karşın Yemen sinemasının gelecekte de var olmaya, üretmeye ve küresel sinema topluluğuna katkıda bulunmaya devam edeceğinin göstergeleridir. Ancak bu potansiyelin tam

anlamıyla gerçekleşmesi, topluluğun, hükümetin ve uluslararası sinema kurumlarının ortak çabalarını gerektirmektedir.

3.5.15. Politika Yapıcılara İçin Öneriler

Bu soru, katılımcılardan Yemen sinemasının sürdürülebilir biçimde desteklenmesi ve geliştirilmesi için yetkililerin veya fon sağlayan kuruluşların benimsemesi gereken somut adımları belirlemelerini istemektedir. Bu kapsamda öneriler; eğitim, fonlama, mevzuat, kurumsal altyapı ve ifade özgürlüğü alanlarında yoğunlaşmaktadır.

Tablo 14: Politika yapıcılara için öneriler

Soru	Anahtar kelimeler	Tematik kodlama
<i>Karar vericilere en önemli tavsiyeniz nedir?</i>	<ul style="list-style-type: none">Eğitim enstitüleri açılmasıAltyapı geliştirmesiFonlar, hibeler vsYaşam istikrarını sağlanmasıBağımsız film finansmanıÇekim alanlarının sağlanmasıYerel dijital yayın platformları desteklenmesiYerel film festivalleri desteklenmesiYasal prosedürlerin kolaylaştırılmasıSinemaya yatırım yapması	<ul style="list-style-type: none">EğitimAltyapıFonlarİstikrarFinansÇekimProsedürGüvenli ortamYatırımYaratıcı alan

Tablo 15: Politika yapıcılara için öneriler tematik tekrar sayısı tablosu

Kod	Tekrar sayısı	Yüzde %
Eğitim	14	15.9%
Altyapı	6	6.8%
Fonlar	15	17%
İstikrar	8	9.1%
Çekim	11	12.5%
Prosedür	13	14.8%
Güvenli ortam	7	8%
Yatırım	10	11.4%
Yaratıcı alan	4	4.5%
Toplam	88	100%

Tematik analize göre, Yemen sinemasının sürdürülebilir gelişimi için politika yapıcılara yönelik kapsamlı ve çok boyutlu öneriler sunmaktadır. Sürdürülebilir finansman mekanizmalarının oluşturulması (%17), sistematik sinema eğitimi altyapısının kurulması (%15,9) ve yasal/bürokratik prosedürlerin sadeleştirilmesi (%14,8), toplam (%47,7)'lik oranla birinci öncelik kümesini oluşturmaktadır. Bu temalar, ekonomik ve eğitimsel temellerin sağlamlaştırılmasının, Yemen sinemasının kurumsallaşması ve profesyonelleşmesi için kritik öneme sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Fiziksel altyapı ve üretim mekanlarının geliştirilmesi (%12,5), özel sektör katılımının teşvik edilmesi (%11,4), güvenli ve istikrarlı ortamın sağlanması (%9,1 + %8), teknik altyapının güçlendirilmesi (%6,8) ve yaratıcı özgürlüğün korunması (%4,5), tamamlayıcı müdahale alanlarını temsil etmektedir. Bu analitik çerçeve, Yemen sinemasının gelişiminin teknolojik determinizme indirgenemeyeceğini, dijital araçların potansiyelinin ancak kapsamlı yapısal reformlar,

sürdürülebilir finansman, sistematik eğitim, yasal netlik, fiziksel altyapı yatırımları, siyasal istikrar ve yaratıcı özgürlükle tam anlamıyla gerçekleştirilebileceğini ortaya koymaktadır.

Katılımcıların önerileri, parçalı ve sektörel değil, entegre ve holistik bir yaklaşım gerektirmektedir. Politika yapıcıların, sinema endüstrisini yalnızca kültürel bir alan olarak değil, aynı zamanda ekonomik potansiyeli, istihdam yaratma kapasitesi, turizm katkısı ve ulusal kimliği güçlendirme işlevi olan stratejik bir sektör olarak değerlendirmesi gerekmektedir. Yemen sinemasının dijital çağda dirençli, canlı ve küresel olarak tanınan bir endüstriye dönüşmesi, bu çok boyutlu reformların koordineli ve kararlı bir şekilde uygulanmasına bağlıdır.

4.SONUÇ

Dijitalleşme, Yemen sinemasının tarihinde dönüm noktası oluşturmuş; yetersiz altyapı, finansal kısıtlamalar ile toplumsal ve siyasal sorunlar gibi yapısal zorlukların sürmesine karşın film üretimi ve dağıtımının niteliklerini kökten dönüştürmüştür. Yemen sineması çalışmaları alanındaki akademik boşluk göz önünde bulundurularak, bu araştırma betimleyici ve analitik bir yaklaşımla, derinlemesine ve yapılandırılmış görüşmelere dayanarak söz konusu bilgi açığının bir kısmını doldurmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda araştırma, "Dijitalleşme, Yemen filmlerinin yapım yöntemlerini ve dağıtım kanallarını nasıl yeniden şekillendirmiştir?" sorusuna yanıt aramaktadır.

Amaçlı örnekleme yöntemiyle yönetmenler, görüntü yönetmenleri, senaristler ve film eleştirmenlerinden oluşan Yemenli sinema uygulayıcılarıyla Arapça kırk görüşme gerçekleştirilmiştir. Örneklem, profesyonel deneyim düzeylerinde dikkate değer bir çeşitlilik yansıtmaktadır; katılımcıların çoğunluğu (40 kişiden 26'sı) film endüstrisinde dört yıldan fazla deneyime sahiptir. Katılımcılar, deneyimleri 1960'lara uzanan öncü kuşaktan, dijital ortamda yetişen ve yeni teknolojilerle derin etkileşim gösteren 2010 sonrası genç kuşağa kadar geniş bir yelpazeyi temsil etmektedir.

Sarah Ishaq, Badr Bin Hirsi, Khadija Al-Salami, Amr Gamal ve Mohsen Al-Khulaifi gibi öncü sinemacıların yanı sıra çeşitli film kuruluşlarında yer alan uygulayıcılar da örneklem içinde bulunmaktadır. Görüşmeler Arapça gerçekleştirildikten sonra Türkçeye çevrilmiş, ardından tematik kodlama ve nitel analize tabi tutulmuştur. Bu yöntemsel tercih, araştırmanın Yemen sinemasındaki dijital dönüşümün dinamiklerine zengin ve gerçekçi bir perspektif sunmasını sağlamıştır. Çalışma, Yemen sinema algısı ve uygulamalarında köklü bir değişim olduğunu ortaya koymuştur.

Dijital öncesi dönemde sinema yalnızca bir eğlence aracı olarak algılanmakta (%28,8), sektör altyapıdaki yapısal zayıflıklar, yüksek üretim maliyetleri ve sınırlı dağıtım kanalları gibi sorunlarla mücadele etmekteydi. Dijital sonrası dönemde ise katılımcılar, sinema bilincinin artması (%27,8), genç kuşağın film yapımcılığına katılımının yoğunlaşması (%20,4), görece uygun fiyatlı ekipmana erişim ile sinema eğitimi ve öğretim olanaklarının yaygınlaşması gibi somut olumlu dönüşümlerin yaşandığını belirtmiştir. Ancak bu olumlu gelişmeler, sektörün tam gelişimini engelleyen toplumsal ve siyasal kısıtlamalar ile teknolojik açıkların varlığını ortadan kaldırmamıştır.

Örneklemin büyük çoğunluğu (%62,5), uygun fiyatlı dijital kameralar, erişilebilir kurgu yazılımları ve kolay ulaşılabilir üretim araçları sayesinde dijitalleşmenin film yapım maliyetlerini önemli ölçüde düşürdüğünü belirtmiştir. Bununla birlikte katılımcıların %37,5'i, süregelen finansal ve yapısal engellerin dijitalleşmenin sunduğu potansiyelden tam anlamıyla yararlanmayı engellediğini vurgulamıştır. Bu teknolojik dönüşümler önemli sonuçlar doğurmuştur: ekipman maliyetlerinde kayda değer azalma (%40,7), film yapımcılarının özerkliğinde artış (%19,6) ve profesyonel kurgu yazılımlarına ile çevrimiçi öğrenme kaynaklarına erişimin genişlemesi (%15,3) bunların başlıcalarıdır.

Analog dönemde yüksek ekipman maliyetleri ve merkezi stüdyo sistemlerinin egemenliği, film yapımcılarının yaratıcı özerkliğini sınırlayan önemli mali ve bürokratik kısıtlamalar getirmiştir. Esnek dijital iş akışlarının ortaya çıkışı, film yapımcılarına projelerini bağımsız finanse etme, sınırlı ekiplerle yerinde çekim yapma ve post prodüksiyonu kişisel bilgisayarlarda tamamlama olanağı sağlamıştır. Bu değişim, film yapımcılarını kurumsal sansür ve ticari baskıların kısıtlamalarından özgürleştirerek, farklı anlatıları keşfeden ve yeni estetik biçimlerle denemeler yapan gelişmekte olan bir bağımsız sinema sektörünün oluşumuna katkıda bulunmuştur.

Katılımcıların (%75)'i, dijital yayın platformlarının film dağıtımında etkili bir araç olduğuna inanmakta ve Yemen'de geleneksel sinema salonlarının yokluğu göz önüne alındığında geniş izleyici kitlelerine ulaşma becerisinin hayati önem taşıdığına dikkat çekmektedir. Dijital platformlar, Yemen'deki sınırlı sinema altyapısı düşünüldüğünde benzeri görülmemiş dağıtım olanakları sunmaktadır. Özellikle YouTube, Yemenli yönetmenlerin eserlerini yerel ve uluslararası izleyicilere ulaştırdıkları birincil kanal (%80) olarak öne çıkarken, bunu Facebook (%35) ve çevrimiçi film festivalleri (%30) değerlendirilmektedir. Bu dağılım, film yapımcılarının ücretsiz ve kullanımı kolay platformlara olan güvenini yansıtmaktadır.

Geleneksel sinema merkezli dağıtım modelinden çevrimiçi yayın akışı modeline geçiş, Yemen filmlerinin izleyicilerine ulaşmasının önündeki temel engelleri ortadan kaldırmış, etki alanlarını coğrafi ve siyasi sınırların ötesine taşımıştır. Bu durum, yeni dağıtım kanallarının gelişmesine (%37,3), geleneksel sinema salonlarına alternatif platformların sağlanmasına (%13,7) ve hedef kitleye erişimin artmasına (%19,6) katkıda bulunmuştur.

Sosyal medya ve çevrimiçi film festivalleri de Yemen sinemasının görünürlüğünü artırmakta ve küresel izleyicilerle önemli bir bağ oluşturmaktadır. Daha kapsayıcı ve demokratik bir dağıtım ekosistemi sayesinde, genellikle kurumsal destekten yoksun bağımsız film yapımcıları, geleneksel mecralardan bağımsız olarak çeşitli izleyici kesimleriyle doğrudan etkileşim kurabilmekte, geri bildirim toplayabilmekte ve hayran kitlesi oluşturabilmektedir.

Dijital platformlar, Yemen kültürel mirası üzerine sinematik yansımaların yeniden canlanmasını kolaylaştırmıştır. Çağdaş film yapımcıları, geleneksel anlatılardan, halk folklorundan ve gündelik yaşamın ayrıntılarından ilham alarak ulusal kimliği çağdaş sinematik dillerle yeniden yorumlamaktadır. Dijital araçların sağladığı erişilebilirlik, yönetmenlerin arşiv malzemelerini, yerel müzikleri ve gündelik diyalogları bütünleştirerek, yerel izleyicilerde derin yankı uyandıran ve uluslararası izleyicileri de etkileyen özgün sinema eserleri üretmelerine olanak tanımaktadır.

Miras ve inovasyon arasındaki bu yaratıcı etkileşim, dijitalin Yemen kültürel mirasını yeniden doğrulayan ve küresel sinema eğilimlerini benimseyen yaratıcı ifadeleri teşvik etmedeki rolünü vurgulamaktadır. Dijital platformlarda yayımlanan filmlerin anlatı kalitesinin değerlendirilmesine gelince, katılımcıların (%45)'i dijital platformların daha üstün olduğuna inanmakta ve bu durum dijital film yapıcılığı yeteneklerine yönelik profesyonel tutumlarda somut bir değişime işaret etmektedir. Sarah Ishaq ve Yusra Ishaq gibi öncülerin liderliğindeki mentorluk ve eğitim çalışmaları, Abdulrahman Alward gibi yükselen film yapımcılarının dijital becerilerinin ve sinematik hikâye anlatımındaki ustalıklarının gelişmesine katkıda bulunarak, sinema topluluğunun dijital araçları etkili kullanma kapasitesini artırmaktadır.

10 Days Before the Wedding (Düğünden On Gün Önce) ve *The Burdened (Yorgun)* gibi filmler, dijital yayıncılık sayesinde festival tanınırlığının Yemen sinemasının uluslararası varlığını nasıl güçlendirdiğini ve bağımsız yapımların sürdürülebilirliğini nasıl desteklediğini örneklemektedir. Kısa kurgu filmleri, dijital çağın en yaygın sinema türü (%55) olarak öne çıkmakta, ardından belgeseller (%37,5) ve sosyal medya platformlarında dağıtılan karma yapımlar (%27,5) gelmektedir. Buna karşılık uzun metrajlı filmler, daha yüksek mali ve teknik kaynak gereksinimleri nedeniyle daha az yaygındır.

Yemen dijital ortamında kısa öykü filmlerinin egemenliği, süregelen mali ve teknik kısıtlamalara yönelik pragmatik uyum stratejilerini yansıtmaktadır. Kısa formatlar daha az kaynak, daha kısa üretim süreleri ve daha basit dağıtım lojistiği gerektirdiğinden, fon ve altyapının yetersiz olduğu

bağlamalarda ideal bir tercih haline gelmektedir. Khadija Al-Salami'nin (*Yemen: Çocuklar ve Savaş*) adlı belgeseli, acil insani gerçeklikleri belgeleme ve çatışmanın derin etkilerini çocuk anlatıları aracılığıyla aktarma amacı taşıyan, mobil telefonla çekilmiş ilk film örneğidir. Yaşanmış deneyimlere dayanan bu örnek, dijital sinemanın mali zorluklara ve sansür baskılarına karşın belgeleme ve görünürlük sağlama becerisini göstermektedir.

Dijital teknolojilerin büyük potansiyeline karşın, yapısal engeller Yemen sinemasının tam anlamıyla gelişmesini engellemeye devam etmektedir. Sık yaşanan elektrik kesintileri, zayıf internet erişimi ve yetersiz altyapı, önemli operasyonel engeller oluşturmaktadır. Kronik mali kısıtlamalar ve kurumsal destek eksikliği, film yapımcılarının hibe, sponsorluk veya devlet desteği bulmakta zorlanmasıyla birlikte bu sorunları daha da derinleştirmektedir. Siyasal ve ekonomik istikrarsızlık, sansürle birleştiğinde tematik araştırmaları kısıtlayarak ve ulusal sınırlar içinde ile ötesinde dağıtımını zorlaştırarak ek karmaşıklık katmanları eklemektedir.

YWT ve Comra gibi önemli kuruluşların sansür nedeniyle kapanması, sektörün kurumsal kapasitesini daha da zayıflatmıştır. Katılımcılar tarafından belirlenen temel engeller arasında yetersiz altyapı (%22,5), fon eksikliği (%25), sansür ve siyasal istikrarsızlık (%25), sinema eğitimindeki boşluklar (%12,5) ve elektrik kesintileri gibi bürokratik engeller (%15) yer almaktadır. Fikri mülkiyet sorunları ve eşitsiz dijital erişim, sinema ortamını daha da karmaşık hale getirmektedir. Mevcut zorluklara karşın katılımcılar, Yemen sinemasının genç yetenekler (%33,3) ve mevcut dijital fırsatlar (%22,2) tarafından yönlendirilen umut verici bir gelecek beklediğini belirtirken, siyasal ve ekonomik zorluklar (%20) ile yetersiz altyapı (%11,1) konusunda değişen derecelerde endişe duyduklarını ifade etmişlerdir.

Birçoğu, bağımsız gençlik sinemasının Yemen kültürel mirasının tanıtımına ve küresel varlığının genişlemesine katkıda bulunacağını öngörmektedir. Çalışmanın bulguları ışığında, başta sürdürülebilir finansman ve hibe mekanizmalarının oluşturulması (%17), mali istikrarın sağlanması ve yasal prosedürlerin sadeleştirilmesi (yatırım: %11,4, prosedürler: %14,8) olmak üzere öneriler sunulmuştur. Bunlar arasında kısa ve uzun metrajlı Yemen film projelerine yönelik hedefli hibe programları, düşük faizli krediler ve ödül fonları uygulaması yer almaktadır.

Ayrıca film yapımcılarının haklarını korumak, sansür prosedürlerini sadeleştirmek ve sinema sektörüne özel yatırımı teşvik etmek amacıyla fikri mülkiyet yasalarında reform yapılması yönünde önerilerde bulunulmuştur. Sonuç olarak, öncü film yapımcılarının anlatılarını bir araya

getirerek, kurumsal çabaları vurgulayarak ve sistemsel zorlukları ortaya koyarak, bu çalışma Yemen sinemasındaki dijital dönüşüme dair nüanslı ve yaşanmış deneyime dayalı bir anlayış sunmaktadır.

Çalışma, dijitalleşmenin yalnızca teknolojik bir değişim olmadığını, aynı zamanda üretim pratiklerini, dağıtım modellerini ve film yapımcılarının izleyicileriyle ilişkilerini yeniden şekillendiren kapsamlı bir dönüşüm süreci olduğunu göstermektedir. Maliyetleri düşürerek, erişimi demokratikleştirerek ve dağıtım platformlarını genişleterek dijitalleşme, bir kuşak genç film yapımcısına kültürel kimliklerini keşfetmeleri ve toplumsal sorunlarını ifade etmeleri için yeni ufuklar açmıştır. Ancak bu dönüşüm, politika, altyapı ve finansman düzeylerinde sistematik müdahaleleri gerektiren derin yapısal zorluklarla iç içedir.

Dijitalleşmenin ortaya çıkardığı potansiyel, bu süregelen kısıtlamalar ciddiyetle ele alınmadan tam anlamıyla gerçekleştirilemez. Bu nedenle çalışma, dijitalleşmenin sunduğu fırsatları en üst düzeye çıkarırken süregelen kısıtlamaları da ele almayı amaçlayan Yemen sinemasına yönelik sürdürülebilir ve derinlemesine akademik ilgi çağrısında bulunmaktadır. Yemen sinemasının geleceği, sinema topluluğunun ve destekleyici kurumların bu dijital kapasiteleri, kültürel kimliği korurken küresel sinema eğilimlerine açılan sürdürülebilir bir endüstriyel gerçekliğe dönüştürme yeteneğine bağlıdır; böylelikle Yemen sinemasının dijital çağda dayanıklılığı ve canlılığı güvence altına alınabilecektir.

Kaynakça

- Aflamuna dijital yayın platform. Mart 2024, 24 tarihinde <https://www.aflamuna.online/en/> adresinden alındı
- Adtv dijital yayın platform. Mart 2024, 24 tarihinde <https://adtv.ae/en> adresinden alındı
- Al- Shaibani, M. (1991). Yemen Sineması İçin. *Yemen kültürü: Geleceğe dair bir vizyon (Birinci Bölüm)*. içinde Kültür ve Turizm Bakanlığı (Kültür Genel Müdürlüğü).
- Al-Daoud, I. (2021). *Mobile Cinema*. Aljazeera Media Institute.
- Al-Dhubhani, M. (2024, Mayıs 13). (A. Zaidoğlu, Röportaj Yapan)
- Alexan, J. (1982). *Arap Dünyasında Sinema*. Ulusal Kültür, Sanat ve Edebiyat Konseyi - Kuveyt.
- Al-Karami, M. (2024, Mayıs 20). <https://raseef22.net/article/1097355>. Mayıs 2024, 31 tarihinde raseef22.net: <https://raseef22.net/article/1097355> adresinden alındı
- Al-Salami, A. (2021). *Aden Televizyonu: Kuruluşundan İkinci Kanala (1964 - 1990)*. Aden.
- Al-Salami, K. (2023, Aralık 16). (A. Zaidoğlu, Röportaj Yapan)
- Al-Yezidi, A. (2013). *Hadramut'ta Sinema Deneyimi*. Hadramut : Hadramut Valiliği Kültür Bakanlığı Ofisi.
- Al-Zeyn, A. (1985). Yemen'de Sinema. A. Al-Zeyn içinde, *Yemen ve Medyası (1872 - 1974)* (s. 438).
- Ben Hirsi, B. (2023, Aralık 20). (A. Zaidoğlu, Röportaj Yapan)
- Bugela, O. (2024). The impact of streaming services on film distribution strategy. *The American Journal of Management and Economics Innovations*, 6(12), 48-54.
doi:doi.org/10.37547/tajmei/Volume06Issue12-05
- Bughin, J. vd. (2019). *Twenty-five years of digitization: Ten insights into how to play it right*. McKinsey Global Institute. <https://www.mckinsey.com> adresinden alındı
- Ciecko, A. (2011, June). Cinema “of” Yemen and Saudi Arabia: Narrative strategies, cultural challenges, contemporary features. *Wide Screen*, 3(1757-3920).
<http://widescreenjournal.org> adresinden alındı
- Cote, C. (2021, Kasım 9). Eylül 5, 2025 tarihinde Harvard Business School Online's: <https://online.hbs.edu/blog/post/descriptive-analytics> adresinden alındı
- Creative Economy Outlook 2024*. (2024, Temmuz 11). Mart 2025, 31 tarihinde UNCTAD: <https://unctad.org/publication/creative-economy-outlook-2024> adresinden alındı

- Ethis, E. (2021). *Sociologie du cinéma et de ses publics*. (S. Mobarak, Çev.)
- Evlaki, S. (1983). *Yemen Tiyatrosunun 70 Yılı*. Aden: Yemen Demokratik Halk Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı Yazarlık ve Yayıncılık Dairesi.
- Fang, J., & Xiong, W. (2020). Impact of digital technology and internet to film industry. *IOP Conference Series: Materials Science and Engineering* 768. doi:doi.org/10.1088/1757-899X/768/7/072112
- Farghali, İ. (2013). *E-Culture: Internet Cinema... Cinema of the Future?* Ekim 10, 2023 tarihinde Al-arabi dergisi: <https://alarabi.nccal.gov.kw/Home/Article/10792> adresinden alındı
- Gamal, A. (2023, Ocak 30). (A. Zaidoğlu, Röportaj Yapan)
- Gartner. (2025, Mart 10). *Digitalization*. Mart 10, 2025 tarihinde Gartner: <https://www.gartner.com/en/information-technology/glossary/digitalization> adresinden alındı
- Gill, G., & Tiwari, R. (2023). The Impact of Digital Technology on Film Production & Distribution. *International Journal of Novel Research and Development*, 8(6), 1–15. doi:<https://www.ijnrd.org>
- Gross, J. (2020). *The Birth of the Creative Industries Revisited: An Oral History of the 1998 DCMS Mapping Document*. doi:doi.org/10.18742/pub01-017
- Grusin, R. (2004). *Digital cinema and the cinema of interactions*. Mart 21, 2025 tarihinde REFRAME: <https://reframe.sussex.ac.uk/post-cinema/1-3-grusin/> adresinden alındı
- Howkins, J. (2013). *The Creative Economy: How People Make Money from Ideas* (2nd ed. b.). Penguin Books.
- Irak, N. (2019). Yemen Devrimi Filmi. *Al-Jasrah Dergisi*(50).
- Jaghman, H. M. (2023). The demonstrations of Yemen's elite about the Yemeni Cinema Films. *Sana'a University Journal of Human Sciences*, 5, 732–761. <https://journals.su.edu.ve/index.php/jhs> adresinden alındı
- Lukman, F. (2007, Kasım 14). <https://www.alayyam.info/news/362NI800-7C5DT2>. Mayıs 31, 2024 tarihinde www.alayyam.info: <https://www.alayyam.info/news/362NI800-7C5DT2> adresinden alındı
- Mabura, L., & Husni, R. (2019). Polemics of Love and the Family in A New Day in Old Sana'a. *Meridians: feminism, race, transnationalism*, 18(1), 161-182. doi:<https://muse.jhu.edu/article/724660>
- Mackay, J. (2023, Temmuz 17). *How technology has changed the film industry*. Eylül 8, 2025 tarihinde Falmouth University: <https://www.falmouth.ac.uk/news/how-technology-has-changed-film-industry> adresinden alındı

- Medin, B. (2017). Değişen Sinema Seyir Kültürünü Sözlü, Yazılı ve Elektronik Kültür Bağlamında Anlamak. *Selçuk İletişim*, 10, 357-386.
- Mobile Film Festival. (2024, Nisan 10). *Homepage*. Nisan 10, 2024 tarihinde Mobile Film Festival: <https://www.mobilefilmfestival.com/en/> adresinden alındı
- Mordor Intelligence. (2025). *Middle East Media and Entertainment Market Size & Share Analysis - Growth Trends & Forecasts (2025 - 2030)*. Mart 24, 2024 tarihinde Mordor Intelligence: <https://www.mordorintelligence.com/industry-reports/middle-east-media-and-entertainment-market> adresinden alındı
- Muaydh, T.H.A., & Zhang, Y. (2025). My Love Is in Cairo (1966): Pan-Arab, Commercial, and Asymmetrical Collaborations between Egypt and Yemen. *Journal of Film and Video*, 77(2), 49-60. doi:<https://muse.jhu.edu/article/953582>
- Osn dijital yayın platform. Mart 24, 2024 tarihinde <https://www.osn.com/en-ae/home> adresinden alındı
- Peresyphkin, D. (2005). *Bir Rus Diplomatın Anılarında Yemen ve Yemenliler - İkinci Bölüm*. (İ. Kfoury, R. Al-Sharjabi, V. İvanov, & G. Orlova, Çev.) Sanaa: Sana'daki Ahlaki Rehberlik Evi.
- Ramadhan vd. (2022). The Influence of Digital Technology on Popular Culture. *International Journal of Progressive Sciences and Technologies (IJPSAT)*, 516-524.
- Rusted Radishes: Beirut Literary and Art Journal (RR). (2025). *Recreating a Plundered Archive: Digitizing the Films of the Palestinian Cinema Institution*. Mart 21, 2025 tarihinde Rusted Radishes: Beirut Literary and Art Journal (RR): <https://rustedradishes.com/recreating-a-plundered-archive-digitizing-the-films-of-the-palestinian-cinema-institution/> adresinden alındı
- Roya dijital yayın platform. Mart 2024, 24 tarihinde <https://roya.tv/> adresinden alındı
- Schwab, K. (2016, Ocak 14). *The Fourth Industrial Revolution: what it means, how to respond*. Mart 14, 2024 tarihinde World Economic Forum: <https://www.weforum.org/stories/2016/01/the-fourth-industrial-revolution-what-it-means-and-how-to-respond/> adresinden alındı
- Shukri, vd. (2024). The Impact of Online Streaming Platforms on the Film Industry and Film-Viewing Culture in Malaysia. *Journal of Entrepreneurship and Business*, 12(1), 101-115. doi:10.17687/jeb.v12i1.1194
- Stc dijital yayın platform. Mart 2024, 24 tarihinde https://www.youtube.com/@stctv_mena adresinden alındı
- Starzplay dijital yayın platform. Mart 2024, 24 tarihinde <https://starzplay.com/en> adresinden alındı

Spacetoongo dijital yayın platform. Mart 2024, 24 tarihinde <https://spacetoongo.com/> adresinden alındı

Shahid dijital yayın platform. Mart 24, 2024 tarihinde <https://shahid.mbc.net/en> adresinden alındı

Taş Öz, P. (2012). Pelikülden Dijitale Sinemada Seyir Kültürü ve Seyircinin Değişen Konumu. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication - TOJDAC*, 2(2). doi:10.7456/10202100/009

Tech Magazine. (2023). *Best Video Streaming Services in the Middle East*. Mart 21, 2025 tarihinde Tech Magazine: <https://techmgzn.com/best-video-streaming-services-in-the-middle-east/> adresinden alındı

Tod dijital yayın platform. Mart 2024, 24 tarihinde <https://www.tod.tv/en> adresinden alındı

Telfaz11 dijital yayın platform. Mart 2024, 24 tarihinde <https://telfaz11.com/> adresinden alındı

UNCTAD. (2024). *Creative Economy Outlook 2024*. Mart 14, 2024 tarihinde UNCTAD: <https://unctad.org/publication/creative-economy-outlook-2024> adresinden alındı

Watchit dijital yayın platform. Mart 2024, 24 tarihinde <https://www.watchit.com/#/> adresinden alındı

Yasar, K. (2023, Aralık 6). *What is digital transformation?* (K. Terrell Hanna, Editör) Mart 3, 2024 tarihinde TechTarget: <https://www.techtarget.com/whatis/definition/digitization> adresinden alındı